

De pilot 'Inzet Preventief Interventie Team bij de Amsterdamse radicaliseringsproblematiek (PIT-R)' eindrapport oktober 2016

Rapport

In opdracht van:
Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Veiligheid en Justitie

RadarAdvies
Contactpersonen: Marieke Megens en Steven Lenos
Veemarkt 83, 1019 DB Amsterdam
T (020) 463 50 50 | www.radaradvies.nl

Inhoudsopgave

1.	Aanleiding	2
1.1	Aanleiding tot de pilot	2
1.2	Landelijke en lokale ontwikkelingen	3
1.3	Hoe ziet de PIT-R pilot eruit?	4
1.4	Type casussen	7
1.5	Leeswijzer, opbouw van het rapport	8
2.	Theoretisch kader over risico's, weerbaarheid en families	9
2.1	Hoe zit het met risico's voor radicaliseren of rekruteren?	9
2.2	Hoe zit het met risico's binnen gezinnen en families?	10
2.3	Verschillen en overeenkomsten tussen criminaliteit en radicalisering	11
2.4	Risico's, beschermende factoren en weerbaarheid: investeren in familieweerbaarheid?	12
2.5	Conclusie van het literatuuronderzoek	12
3.	Observaties in de pilot, lessen en randvoorwaarden	14
3.1	Vorbereidingsfase: algemene opzet en voorbereiding pilot PIT-R	14
3.2	Uitvoeringsfase van de pilot	16
4.	Slothoofdstuk	23
4.1	Beantwoording onderzoeksvraag	23
4.2	Randvoorwaarden	24
4.3	Wat mist PIT?	25
4.4	Kosten	26
	Woordenlijst	27
	Bijlage 1: De aanpak van radicaliseringscasussen in Amsterdam	28
	Bijlage 2: Beschrijving PIT	31
	Bijlage 3: Bronnen	34
	Bijlage 4: 22 factoren assessment in het Channel aanpak (VK)	35

1. Aanleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst de aanleiding voor het opzetten van de pilot beschreven. Daarna wordt kort ingegaan op een aantal landelijke en specifiek Amsterdamse ontwikkelingen op het gebied van radicalisering. Vervolgens wordt beschreven hoe de pilot eruitzag (doelstelling, opzet, onderzoeksmethoden, beperkingen). Om een indruk te geven van het soort problematiek dat er speelde in de gezinnen, volgt in paragraaf 1.4 een algemene beschrijving van de casussen. Het hoofdstuk sluit af met een leeswijzer.

1.1 Aanleiding tot de pilot

De aanleiding voor de pilot en het onderzoek is een tweetal moties (een Tweede-Kamermotie van Marcouch en Amsterdamse raadsnotie van onder andere Mbarki en Shahsavari) die veel overeenkomsten hebben. Er wordt gevraagd of de Amsterdamse PIT (Preventief Interventie Team) aanpak¹ ingezet kan worden bij radicaliseringscasussen. Vandaar dat is gekozen voor het opzetten van een pilot in Amsterdam waarin aan beide moties gevolg wordt gegeven, en daaraan gekoppeld een onderzoek om te zien wat de ervaringen zijn.

Het onderzoek moet antwoord geven op onderstaande onderzoeksvraag:

In hoeverre is de werkwijze van het PIT relevant voor de (Amsterdamse) aanpak van radicalisering en welke elementen uit de werkwijze van het PIT zijn te identificeren die succesvol (dan wel risicovol) kunnen zijn voor de (lokale) aanpak van radicalisering?

Oftewel, kan een aanpak als PIT iets toevoegen aan de aanpak van radicaliseringscasussen? Welke elementen van de PIT organisatie en werkwijze dragen bij aan succes en waar zitten knelpunten?

Hierbij zijn een aantal uitgangspunten van belang:

- Door het ontbreken van een eenduidig risicoprofiel voor jongeren (m/v) die radicaliseren, worden parameters of profielen voor deze jongeren vooraf zo min mogelijk vastgesteld. Tijdens de uitvoering van de pilot, dient te worden gezocht naar succesfactoren bij de interventie van een dergelijk team, naar voorbeeld van het PIT.
- Het is een kleinschalige pilot. De samenwerking heeft als insteek om met vijf gezinnen – waarbij sprake is van een radicaliseringsproces bij een jeugdig gezinslid – concreet aan de slag te gaan, te zien of de werkwijze van het PIT hierbij een toegevoegde waarde heeft en om te bezien of de expertise van het PIT ingezet kan worden om een bredere aanpak te ontwikkelen (met diverse partners) om met deze doelgroep aan de slag te gaan.
- De gezinnen en jongeren (het is nadrukkelijk de bedoeling om zowel meisjes als jongens in de aanpak mee te nemen) die in aanmerking komen voor de uitvoering van deze pilot, worden geselecteerd op basis van kennis en expertise die er bij de afdeling Informatiehuishouding (IHH), experts, het PIT en de NCTV aanwezig is over de problematiek en casuïstiek in Amsterdam.

¹ De PIT-aanpak wordt sinds 2011 ingezet bij de Top600 aanpak van jonge veelplegers. Daarnaast is er een intensieve samenwerking met basisscholen en worden leerlingen met langdurig schoolverzuim aangemeld door Bureau Leerplicht Plus. Zie bijlage 2 voor een uitgebreide beschrijving van de PIT aanpak.

- Wanneer de pilot ten einde loopt kan gezien worden of uitrol van de werkwijze naar meer gezinnen en/of gemeenten mogelijk en wenselijk is.
- Een onafhankelijke partij zal worden betrokken voor een gedegen evaluatie van de pilot.

1.2 Landelijke en lokale ontwikkelingen

Landelijke ontwikkelingen

De afgelopen jaren is Nederland geconfronteerd met een toename van de radicalisering vanuit gewelddadige jihadistische hoek. Sinds begin 2016 neemt het aantal uitreizigers dat per maand uit Nederland vertrekt af. Op peildatum 1 juli 2016 staat het totaal aantal sinds 2012 uitgereisde personen op circa 260. Ongeveer 40 van hen zijn inmiddels in Nederland teruggekeerd en 42 personen zijn omgekomen. Op dit moment zijn nog circa 170 uit Nederland afkomstige personen in Syrië en Irak aanwezig, onder wie vrouwen en minderjarigen.

In de zomer van 2014 presenteerde het Rijk het actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme. Het integrale in de titel sloeg onder andere op de combinatie van repressie en preventie. Deze grondslag van het beleid krijgt een vertaling naar de lokale praktijk waar uiteindelijk het meeste werk verzet dient te worden². Door de politie, OM en diensten en de gemeenten en haar lokale netwerkpartners. De gemeente heeft daarbij een grote rol in het zorgdragen voor (een) alerte en weerbare gemeenschap en organisaties.

Amsterdamse aanpak

De oorspronkelijke Amsterdamse aanpak van radicalisering is meer dan 10 jaar geleden ontwikkeld naar aanleiding van de moord op Theo van Gogh (2004). Dit was een lokale aanvulling op de bestaande, brede strategie gericht op terrorismebestrijding, die kort daarvoor was vastgesteld. Om te voorkomen dat radicalisering doorgroeit naar terrorisme is de aanpak gericht op het zo vroeg mogelijk ingrijpen bij verschijnselen van radicalisering waarbij de nadruk ligt op signalering en de-radicalisering.

Vanaf 2011 is de focus van de Amsterdamse aanpak risk-based. Dat wil zeggen dat de gemeente zich richt op de daadwerkelijk geconstateerde risico's. Door vroegtijdig te signaleren, wordt geprobeerd om in concrete gevallen potentiële radicalisering oplossingen te bieden door verschillende interventies. Een team heeft tot eind 2015 deze werkzaamheden verricht. Werk dat sinds begin 2016 belegd is in de gemeentelijke geïntegreerde casusaanpak radicalisering³. Deze verscherpte Amsterdamse casusaanpak is ontwikkeld gebruikmakend van de expertise uit de top600 aanpak (zie volgende alinea). Veel elementen uit de top600 aanpak zijn daarbij opgenomen in de aanpak radicalisering.

De gemeente Amsterdam zet, naast radicalisering, in op criminaliteitspreventie en -bestrijding. In de daarvoor ontwikkelde Top600 aanpak⁴ wordt gewerkt met het Preventief Interventie Team, kortweg PIT. Het PIT is halverwege 2011 opgericht en bestaat uit professionals afkomstig van verschillende hulpverleningsorganisaties. Het PIT richt zich preventief op de 'brusjes' (broertjes en

² Handreiking aanpak radicalisering en terrorismebestrijding op lokaal niveau
<https://www.nctv.nl/onderwerpen/tb/Tools/Radicalisering-en-extremisme/>

³ Zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van de aanpak radicalisering

⁴ Naast de pijlers Lik-Op-Stuk en Zorg is Instroombeperking de derde pijler. PIT is verantwoordelijk voor deze derde pijler.

zusjes) van de top600⁵-daders om deze kinderen – die een verhoogd risico lopen op problemen in de sociale ontwikkeling – snel en vroegtijdig hulp te bieden. Met als doel het risico op het ontwikkelen van ernstige gedragsproblemen te verkleinen en daarmee uiteindelijk de instroom in de criminaliteit te verminderen. PIT heeft daarnaast een intensieve samenwerking met basisscholen; zij zijn bij uitstek de plaats waar vroege signalen van gedragsproblemen naar boven komen. Leerlingen met langdurig schoolverzuim worden aangemeld door Bureau Leerplicht Plus. PIT is een aanpak die sinds de invoering succesvol wordt ingezet en in 2014 de Vakprijs heeft ontvangen in het kader van de Nationale Jeugdzorg Prijs. De vakjury noemt de resultaten veelbelovend en vindt dat het PIT aantoont dat vroeginterventie bij risicokinderen lonend is. Als sterke punten werden genoemd: de multidisciplinaire samenwerking, de systeemgerichte aanpak en de evidence based praktijkontwikkeling.

1.3 Hoe ziet de PIT-R pilot eruit?

1.3.1. Doelstelling

Het PIT-R team⁶ hanteert voor de pilot, in navolging van de bestaande PIT aanpak, de volgende doelstelling⁷:

Stimulering/ondersteuning van een positieve & gezonde (identiteit-)ontwikkeling bij de volgende doelgroepen:

- broertjes en zusjes (en/of kinderen) van Amsterdamse jongeren die zijn afgereisd (en weer teruggekomen) of willen afreizen;
- gezinnen waarover – vanuit diverse hoeken – melding is gemaakt van radicalisering/extremisme⁸ van een van de gezinsleden.

De doelgroep is gebaseerd op het doorontwikkelde gemeentelijke beleid voor radicalisering⁹. Benadrukt moet worden dat PIT-R dus niet deradicalisering als doel heeft, niet van de brusjes en niet van het uitgereisde of anders geradicaliseerde gezinslid. De inzet op de versterking van positieve en gezonde (identiteits)ontwikkeling kan bijdragen aan weerbaarheid tegen rekrutering en radicaliserende invloeden, en daarmee de instroom in radicalisering remmen of tegengaan.

De pilot is opgezet als een zoektocht waarin werkende weg wordt gekeken welke elementen al dan niet werkbaar zijn voor de aanpak, specifiek gericht op het aanpakken van radicalisering.

1.3.2. Opzet

Samenstelling PIT-R team

Voor de uitvoering van de PIT-R pilot is uit de bestaande PIT-medewerkers een team van acht professionals geselecteerd. Daarbij is rekening gehouden met de achtergrond van PIT'ers om een

⁵ De Top600 is de aanpak van 600 personen die de afgelopen jaren relatief veel high-impact delicten hebben gepleegd. Het gaat dan om overvallen, straatroven, woninginbraken, zware mishandeling, openlijke geweldpleging en moord/doodslag.

⁶ Voor de pilot een selectie uit het PIT team gemaakt voor radicalisering

⁷ Werkdocument pilot preventie radicalisering, gemeente Amsterdam, oktober 2015

⁸ Dit had alle vormen van extremisme kunnen zijn, maar in de pilot ging het om uitreis naar Syrië en/of extremistisch jihadisme

⁹ Uitvoeringskader casuïstiekaanpak radicalisering, versie januari 2016

zo gevarieerd mogelijk team te vormen. Het zijn mannen en vrouwen, afkomstig van verschillende instellingen, en met verschillende culturele achtergronden die naast Nederlands ook andere relevante talen spreken. Naast zes uitvoerende PIT'ers, bestaat het team voor de pilot uit een werkbegeleider (eerstverantwoordelijke voor de casus en inhoudelijk sparringpartner voor de uitvoerende PIT'er) en een informatiemakelaar (maakt op basis van de informatie een eerste totaalbeeld van de problematiek in het gezin, hulpverleningsgeschiedenis, de betrokken partijen en de effectiviteit van de ingezette hulpverlening tot nu toe). Ook de programmamanager van PIT (leidinggevende binnen de totale PIT aanpak) is nauw betrokken.

Projectgroep

De Pilot en het onderzoek werden begeleid door een projectgroep bestaande uit de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en gemeente Amsterdam (Openbare Orde en Veiligheid en PIT).

Training PIT-R team

Voorafgaand aan de pilot heeft het PIT-R team een cursus gevolgd van een dag, georganiseerd door OOV. Het doel van de training was om vakinhoudelijke inzichten en vaardigheden van het PIT op het gebied van het radicaliseringsproces te versterken en te vergroten. In de training werd aandacht geschonken aan de vergroting en verdieping van inzichten en vaardigheden in het herkennen en omgaan met radicaliserende personen.

PIT-R aan de slag met vijf casussen

Bij de opzet van de pilot is gekozen voor een kleinschalige opzet: vijf casussen. Deze zijn geselecteerd door de regiepartners (politie, OM, Gemeente) en voorgelegd aan het PIT-R team voor de start van de pilot. Selectiecriteria die hierbij zijn gehanteerd:

- Zijn er minderjarige broertjes of zusjes in het gezin aanwezig?
- Kan PIT van toegevoegde waarde zijn? Dit afhankelijk van de specifieke noden en eigenschappen van het gezin.
- Leidt inzet van PIT als nieuwe partij niet tot ongewenste bijeffecten, in relatie tot het contact met het gezin of onderzoeksdoelstellingen?
- Is de veiligheid van de PIT'ers gegarandeerd?
- Is er een 'natuurlijk moment' aanwezig?

Tijdsspanne pilot en onderzoek

De PIT-R pilot is na het schrijven van het werkdocument officieel gestart eind 2015 met de training van de geselecteerde PIT'ers. Het onderzoek startte eind januari 2016 met het bijwonen van de onderzoekers van een PIT-R werkoverleg. De fase van identificeren van de casussen en het eerste informatie verzamelen over de casussen, voorafgaand aan het eerste huisbezoek, heeft enige tijd geduurd. Daarom is er medio mei in de projectgroep besloten om het begeleidend onderzoek met anderhalve maand te verlengen. Daarmee liep de observatie-/onderzoeksperiode van eind januari tot begin juli 2016.

Werkoverleg en intervisie PIT'ers

Gedurende de onderzoeksperiode hadden de PIT'ers die de pilot uitvoerden een apart intern werkoverleg gevoerd waarin ze ervaringen konden delen en elkaar feedback en support konden geven met betrekking tot de uitvoering. Daarnaast heeft halverwege de onderzoeksperiode een themaachtend plaatsgevonden met een deel inhoudelijke kennisdeling en een deel bespreken van de voortgang.

Pilot 'Inzet Preventief Interventie Team bij de Amsterdamse radicaliseringsproblematiek (PIT-R)' oktober 2016

1.3.3. Onderzoeksmethoden

De vraag wat PIT toevoegt wordt uiteindelijk in de praktijk beantwoord. In de daadwerkelijke huisbezoeken en ontmoetingen met brusjes en ouders is te zien hoe het uitpakt als de PIT'ers hun werkwijze en aanpak in deze nieuwe situaties in praktijk brengen. In overleg met de projectgroep en PIT is ervan afgezien om in die situaties naast de PIT'ers de onderzoekers te introduceren. Dit werd als te belastend ingeschat voor de gezinnen en het zou de effectiviteit van de PIT'ers kunnen remmen. Naast de werkzaamheden achter de voordeur vindt een deel van de werkzaamheden van PIT ook plaats in de overleggen met de casusregisseur en andere professioneel betrokkenen.

Voor het beantwoorden van de vragen zijn de volgende onderzoeksmethoden ingezet:

1. Deskresearch en interviews

Het bestuderen van relevante beleidsstukken, werkdocumenten en andere documenten. Dit wordt aangevuld met interviews met betrokkenen.

In hoofdstuk 2 delen we de inzichten uit de literatuur over risico's, weerbaarheid en families, om zo te bezien wat de relevantie van PIT zou kunnen zijn.

2. Analyse van de opzet van de pilot

Hiervoor hebben 2 individuele interviews plaatsgevonden met OOV en het PIT, waarbij vragen werden beantwoord als: Hoe is de selectie verlopen van gezinnen? Welke overwegingen werden daarbij gehanteerd? Wat is de verwachte bijdrage van PIT? Hoe heeft de PIT projectorganisatie zich voorbereid op de pilot? Hoe sluit de pilot aan op de reguliere aanpak?

3. Beschrijving van de startsituatie van de casussen van de pilot (0-meting), ook in termen van vatbaarheid/risico op radicalisering.

De onderzoekers waren aanwezig bij het eerste werkoverleg van het PIT-R team waarin de startsituatie van de casussen werd besproken. Daarnaast hebben de onderzoekers 'meegekeken' in het PIT registratiesysteem.

4. Het volgen van de inzet van het PIT bij de casussen

- Observatie tijdens het werkoverleg van de PIT-R werkers (9 totaal)
- Deelname aan (voorbereidende) uitvoeringsoverleggen UVO's (7 totaal)
- Analyse van het registratiesysteem van PIT
- Individuele interviews met verschillende partijen binnen de pilot (4 totaal)
- Groepsgesprek met PIT-R werkers (1 totaal)
- Observatie tijdens een themaachtend PIT'ers over inhoudelijke kennis en voortgang (1 totaal)
- Telefonische interviews met een aantal regisseurs van de Integrale Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering (2 totaal)

1.3.4. Beperkingen van het onderzoek

Gelet op het kleine aantal casussen en de relatief korte doorlooptijd van het onderzoek, worden er geen wetenschappelijk onderbouwde uitspraken gedaan over de effecten van het PIT bij radicaliseringscasussen. Het onderzoek is dus geen evaluatie van PIT, maar beantwoordt, op basis van de ervaringen in de pilot aangevuld met literatuur, de relevantievraag en wijst op elementen die succesvol of bedreigend kunnen zijn om de doelen te halen van de radicaliseringsaanpak.

1.4 Type casussen

Om een indruk te geven van het soort problematiek dat er speelde in de gezinnen volgt hieronder een algemene beschrijving van de casussen.

Bij de meeste gezinnen die PIT aangemeld kreeg was er sprake van een duidelijke aanleiding (incident) bij de casus/het subject. Het ging dan bijvoorbeeld om: een gestopte uitreiziger; een persoon die daadwerkelijk is uitgereisd; een persoon die opgepakt is wegens een serieus incident; een persoon die uitgereisd is maar waarbij niet duidelijk is voor welke kant wordt gestreden; een radicaliserende met GGZ-problematiek. Deze incidenten speelden overigens stuk voor stuk niet recent bij aanvang van de pilot; vaak waren ze minimaal een jaar oud.

In een paar gevallen was het lastig om binnen te komen bij een eerste huisbezoek. Vader en/of moeder bleken erg terughoudend en zeiden geen hulp nodig te hebben aangezien er bij hen en de rest van het gezin geen problemen zouden spelen. Bij een van de gezinnen bleken er in eerste instantie, volgens de vooraf beschikbare informatie over het gezin, ook geen (zichtbare) problemen te spelen. Er was geen hulpverleningsgeschiedenis bekend en het gezin oogde stabiel. In dat geval was er in de beginfase ook alleen contact met moeder. Uiteindelijk is het in alle gevallen gelukt om contact te krijgen met minimaal 1 ouder en binnen te komen.

Wat de PIT'ers vervolgens aantreffen in het gezin bij de huisbezoeken was divers. In algemene termen: In een van de casussen speelde GGZ-problematiek een grote rol; de casus werd behandeld in een GGZ-instelling. Voor de PIT'ers die bij het gezin/brusjes van de casus betrokken waren, moest het volgende goed afgestemd worden met de psychiaters: Hoe gaat het met de behandeling? Is er een kans dat de casus wordt ontslagen uit de instelling? Wat heeft dat voor effect op het gezin en de brusjes? Voor de PIT'ers was er een belangrijke taak om te benadrukken dat terugkeer naar het gezin door broer geen optie was; het zou een zeer negatief effect op het gezin hebben. In deze casussen bleek het voor de PIT'ers lastig om informatie over de casus te krijgen vanwege beroepsgeheim binnen de GGZ. Terwijl deze informatie, vanwege de invloed die de casus heeft op het gezin, voor de PIT'ers heel belangrijk is. In een andere casus was er sprake van een maatregel vanwege schoolverzuim, waardoor de PIT'ers in nauwe samenwerking met de Jeugdbescherming moesten opereren. Het gezin was erg terughoudend en het contact met Jeugdbescherming broos waardoor het de medewerker van Jeugdbescherming niet verstandig leek om meteen een nieuwe partij (PIT) in het gezin te introduceren. De PIT'ers die bij deze casus betrokken waren hebben gedurende het onderzoek weinig contact gehad met het gezin. Tijdens de UVO's bleken ze wel een belangrijke bijdrage te leveren in het compleet maken van 'het plaatje' over de casus. Bij een van de gezinnen was er bij de start sprake van een crisis, waardoor het voor de PIT'ers goed mogelijk bleek om contact te leggen en een bijdrage te leveren. De casus is opgepakt door de politie en PIT kon zich richten op de moeder en een jonger broertje. In een volgende casus is er een oudere broer/zus die uitgereisd is. Er waren, vooralsnog, geen aanwijzingen voor radicalisering bij de twee brusjes. Wat er wel speelde: een van de ouders is ernstig ziek en de kinderen waren veel in het ziekenhuis. PIT is bij deze casus succesvol gebleken in het tot stand brengen van een goed contact met gezin. PIT positioneerde zich naast de ouders om hen te versterken in hun rol als opvoeders, onder andere door de contacten met gemeentelijke instellingen en de ziekenhuizen te stroomlijnen.

Zoals uit bovenstaande beschrijvingen blijkt, is er samengewerkt met diverse organisaties gedurende de pilot. Onder andere een GGZ instelling, penitentiaire instelling, afdeling Werk, Pilot 'Inzet Preventief Interventie Team bij de Amsterdamse radicaliseringsproblematiek (PIT-R)' oktober 2016

Participatie en Inkomen van de gemeente, politie, scholen, leerplicht, Jeugdbescherming. Alle casussen hadden verschillende startmomenten, hoeveelheden interventies en snelheden waarmee voortgang kon worden geboekt. Gedurende de onderzoeksperiode heeft PIT bij de gezinnen:

- de situatie in kaart gebracht/informatie over het gezin helpen compleet maken;
- contact gemaakt met het gezin;
- huisbezoeken uitgevoerd;
- in een paar gezinnen een start kunnen maken met de gezinsbegeleiding;
- deelgenomen aan verschillende uitvoeringsoverleggen (UVO's).

1.5 Leeswijzer, opbouw van het rapport

Dit rapport is geschreven voor mensen die benieuwd zijn wat de PIT-aanpak, bekend om zijn bijdrage aan de Amsterdamse criminaliteitspreventie, kan betekenen op het gebied van radicalisering. In hoofdstuk 2 bieden we een theoretische onderlegger: Wat maakt broertjes en zusjes in een gezin vatbaar voor radicalisering? Welke factoren spelen in het bijzonder een rol? Wat leert de literatuur ons over het voorkomen van criminaliteit en in hoeverre is dat relevant voor het voorkomen van radicalisering?

In het derde hoofdstuk abstraheren we de lessen die we trekken uit de pilot in combinatie met de theorie en formuleren we randvoorwaarden. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de voorbereidingsfase en de uitvoeringsfase, waarbij we kijken naar de vragen: Wat hebben we geleerd over de aanpak van radicalisering? Welke randvoorwaarden kunnen we onderscheiden? Dit alles komt samen in hoofdstuk 4 waar we de vraag beantwoorden wat de relevantie is van de PIT-aanpak op radicalisering. Ook formuleren we randvoorwaarden die een succesvolle aanpak mogelijk maakt.

Voor mensen die niet bekend zijn met de reguliere PIT aanpak en de doorontwikkelde Amsterdamse aanpak van radicalisering, hebben we beide aanpakken beschreven in de bijlagen.

2. Theoretisch kader over risico's, weerbaarheid en families

PIT wordt in de pilot ingezet om in families bij te dragen aan het verminderen van het risico op radicalisering of rekrutering van broertjes of zusjes. In dit theoretische hoofdstuk delen we daarom relevante inzichten uit de literatuur. We doen dat aan de hand van de volgende vragen:

1. Hoe zit het met risico's voor radicaliseren of rekruteren?
2. Hoe zit het met invloeden binnen gezinnen en families?
3. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen radicalisering en (andere) criminaliteit?
4. Risico's, beschermende factoren en weerbaarheid. Investeren in familieweerbaarheid?
5. Conclusies uit de literatuur

2.1 Hoe zit het met risico's voor radicaliseren of rekruteren?

Er wordt tegenwoordig van uitgegaan dat er niet één pad richting extremisme leidt. Het is niet de religie, werkloosheid of discriminatie die de allesbepalende factor is. Er wordt gesproken van verschillende unieke paden, met elk hun eigen combinatie van risicofactoren. Dit kwam onder meer naar voren in het onderzoek *Formers & Families*¹⁰. In een Issue paper van het RAN Centre of Excellence over *root causes*¹¹ schreef Magnus Ranstorp over een 'caleidoscoop aan factoren', te weten 1) individuele sociaal psychologische, 2) sociale factoren, 3) politieke factoren, 4) ideologisch/religieuze factoren, 5) cultuur en identiteitscrisis 6) trauma en andere trigger mechanismen 7) groepsdynamiek, 8) aanwezigheid van 'ronselaars/groomers' en 9) de rol van sociale media. Deze factoren spelen op micro- (individu en familie), meso- (buurt, gemeenschap) en macroniveau. Verder rept hij van *push and pull* factoren.

Voor adolescenten ligt in deze caleidoscoop een zwaartepunt op identiteitscrisis. Onder meer het Recoramodel of Demand – Supply model¹² schetst dat adolescenten meer vatbaar zijn voor radicale invloeden vanwege de identiteitsontwikkeling. In de adolescentie spelen bovendien vaak autoriteitsconflicten met vaders, of wreekt zich de afwezigheid van de vaderfiguur. De andere factoren kunnen eveneens een rol spelen.

Als het gaat om kwetsbaarheid en vatbaarheid voor radicaliserende invloeden is ook het fenomeen *trigger events* relevant. Deze gebeurtenissen kunnen leiden tot een cognitieve opening. Een opening die een deur opent voor een verandering, die de weerbaarheid kan verzwakken maar ook vergroten. Trigger events kunnen het proces van radicalisering in beweging zetten, versnellen of keren. Deze trigger events zijn zaken in het (wereld)nieuws maar bijvoorbeeld ook traumatische gebeurtenissen in het persoonlijk leven van de brussjes. Het zal duidelijk zijn dat uitreis, arrestatie of overlijden van een familielid een dergelijke gebeurtenis kan zijn. Het onderzoek Triggerfactoren in het Radicaliseringsproces van Feddes e.a.¹³ concludeert op basis van literatuuronderzoek dat triggerfactoren op micro-niveau een belangrijke rol spelen. Genoemd worden: confrontatie met de dood; problemen thuis (ruzie, scheiding); verlies van werk en schooluitval; ervaringen van discriminatie, racisme en uitsluiting; aanvaringen met de

¹⁰ Formers&Families, Sieckelink and De Winter (eds), oktober 2015. https://www.nctv.nl/binaries/end-report-formers-and-families_tcm31-30167.pdf.

¹¹ The root causes of violent extremism, RAN CoE issue paper by Magnus Ranstorp, januari 2016

¹² <http://www.recora.eu/media/the%20recora%20report.pdf>

¹³ Triggerfactoren in het Radicaliseringsproces van Feddes e.a. (2015)

autoriteiten; en detentie. Feddes concludeert dat de literatuur deze factoren een belangrijke rol geeft bij het gevoelig raken en verkennen van extremisme. En 'aanvaringen met autoriteiten' en 'detentie' zelfs een belangrijke factor zijn als het gaat om toetreden, het lid worden van een extremistische groep. De leden van de gezinnen uit de pilot scoren hoog op deze micro-factoren. Feddes e.a. wijzen verder op mesoniveau op de triggerfactor 'het ontmoeten van een radicaal persoon' en 'confrontatie met propaganda' wat kan bijdragen aan verkennen van, of zelfs lid worden van een extremistische groep. Een geradicaliseerd familielid kan de personificatie zijn van deze twee.

2.2 Hoe zit het met risico's binnen gezinnen en families?

Wat betreft de radicaliserende invloeden binnen gezinnen is er geen eenduidig beeld. Er zijn gezinnen bekend waarvan de ouders de kinderen indoctrineren en heimelijk meenemen naar het zogenaamde kalifaat, maar er zijn evenzeer gezinnen waar ouders zich wanhopig hebben ingezet om hun zoon of dochter uit de greep van extremisme te houden. En er zijn ouders waar de radicalisering onder hun ogen gebeurde maar zij het niet zagen of niet wilden zien. Binnen het Nederlands onderzoeksgebied biedt het onderzoek Formers & Families inzicht in de rol van families. De onderzoekers constateren dat er niet één type familie of opvoeding is die maakt dat kinderen radicaliseren. Wel bleek bij tweederde van de onderzochte gevallen sprake van problemen in het gezin (scheiding, ziekte, afwezige vader, psychische problemen etc). Er worden drie typen radicaliserende jongeren onderscheiden (*pushed away*, *pulled towards* en *passionate personalities*) die gemeen hebben dat het gezin niet bood waar ze behoefte aan hebben. De groep 'Pushed away' wordt door problemen thuis of in de omgeving gepushed naar een surrogaat-familie. De tweede groep groeide juist op in warme en stabiele families. Het gaat om intelligente en ambitieuze jongeren met sterke gevoelens voor onrecht. De radicale beweging trekt hen met mogelijkheden die de familie niet kan bieden. De gepassioneerden worden getrokken door bijzondere of extreme uitdagingen. Uitdagingen die thuis niet vervuld worden. Er is echter nog een aantal gegronde redenen om met zorg te kijken naar de brusjes met een geradicaliseerd familielid. Radicalisering is een sociaal proces. Binnen families en binnen groepen vrienden en vriendinnen. Mensen raken mogelijk geïnteresseerd in grieven, idealen en daden. En anderen willen daar over vertellen. Van ISIS¹⁴ is bekend dat naar Syrië en Irak gereisde mannen en vrouwen worden aangezet om, onder meer via nieuwe media, familieleden en vrienden te bewerken om ook naar het kalifaat te komen. In 'The Ties that Bind: how Terrorists Exploit Family Bonds'¹⁵, schetst Mohammed M. Hafez hoe, vanwege toegenomen opsporingsactiviteiten, jihadi's in toenemende mate rekruteren in bestaande sociale netwerken, zoals families. De Belgische expert Rik Coolsaet vertelt, op basis van zijn Belgische onderzoeken¹⁶, 'that recruitment is basically by peers. It is kinship and friendship which really matter, much more than religion or locality or whatever else'.

¹⁴ Leven bij ISIS, AIVD 2016

¹⁵ 'The Ties that Bind: how Terrorists Exploit Family Bonds', Mohammed M. Hafez in CTC Sentinel (Februari 2016)

¹⁶ 'Jihad by family' why are terrorist cells often made up by brothers?

<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/17/jihad-by-family-terrorism-relatives-isis-al-qaeda>.

Zowel naar de risicofactoren, de micro-triggerevents als de wijze van rekrutering kijkend, lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat een radicaliserend of geradicaliseerd persoon in de nabije omgeving als het gezin of de familie een belangrijk risico met zich mee kan brengen.

2.3 Verschillen en overeenkomsten tussen criminaliteit en radicalisering

In de PIT-R pilot worden professionals die een werkwijze hebben ter voorkoming van criminaliteit, ingezet op radicalisering. Dat doet de vraag rijzen wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen preventie van criminaliteit en radicalisering. Het artikel van Simi, e.a.¹⁷ is hiertoe relevant. Ze hebben gekeken wat de overeenkomsten zijn tussen de factoren die leiden tot algemene criminaliteit en tot het toetreden tot een extremistische groep.

Hun conclusie is dat kind-*risicofactoren*, gecombineerd met negatieve emoties, kan leiden tot adolescent wangedrag, wat de opmaat kan zijn tot het deelnemen aan een extremistische groep als *coping mechanisme*.

Dit leidt tot het volgende model van Simi e.a.

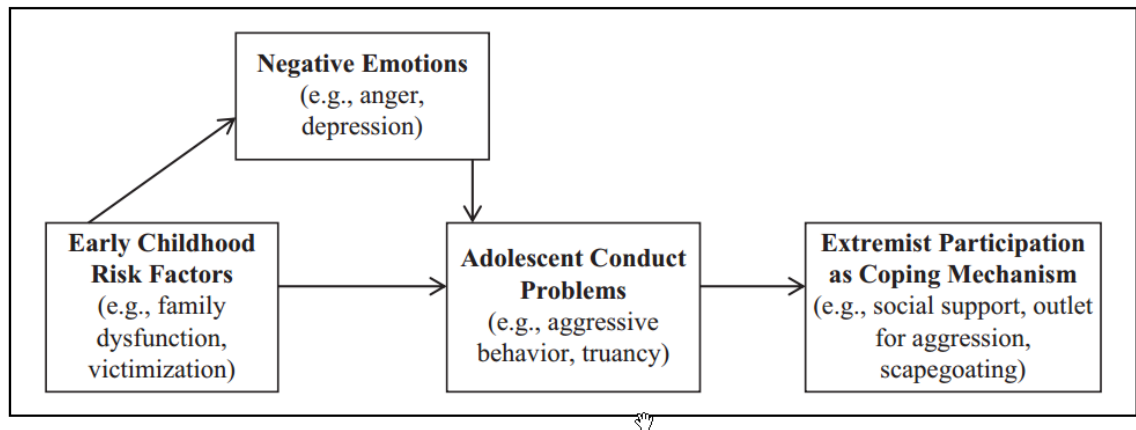

Figure 1. Risk factor model of extremist participation.

Figuur 1 Uit Simi e.a. in 'Crime and Delinquency 2016'

Het bovenstaande model maakt duidelijk dat veel kindfactoren en zaken rondom identiteit en autoriteit aanleiding kunnen geven tot ontsporing richting criminaliteit of radicalisering. En dat het voorkomen en keren van radicalisering wordt bewerkstelligd door te werken aan allerlei risico's en factoren die niet direct gaan over ideologie of radicalisering. Dat leidt tot het inzicht dat partijen die werken in criminaliteitspreventie bij jongeren en adolescenten al redelijk toegerust zijn om met radicalisering preventief aan de slag te gaan. Het leeuwendeel zou *business as usual* moeten zijn.

Een complicerende factor bij dreigende radicalisering ligt in de moraliteit. Criminaliteit en ander grensoverschrijdend externaliserend gedrag zijn eenvoudiger 'fout' en af te keuren, dan zaken rondom identiteit, verdedigen tegen vernederingen, geopolitiek en 'verantwoordelijkheid'. In het begin van het radicaliseringsproces menen ouders soms een positieve ontwikkeling te zien bij hun

¹⁷ Narratives of Childhood Adversity and Adolescent Misconduct as Precursors to Violent Extremism: A Life-Course Criminological Approach. Simi, Sporer and Bubolz in Journal of Research in Crime and Delinquency, September 2016

kind: er is meer aandacht voor religie en zoon of dochter wordt 'serieus' en is bezig met normen en waarden. Als vervolgens de idealen meer op drift raken moeten de ouders vaststellen dat wat positief leek, in feite helemaal hun steun niet heeft. Een signaal van dreigende of zich manifesterende radicalisering bij een kind kan bestaan uit het feit dat ze hun ouders aanspreken of corrigeren dat ze 'geen goede moslims zijn'. Dit soort onderwerpen ligt voor ouders veel minder zwart-wit en is diffuser dan zaken rondom criminaliteit.

2.4 Risico's, beschermende factoren en weerbaarheid: investeren in familieweerbaarheid?

Het lastige van risicofactoren is dat ze niet direct richtlijnen bieden voor wat te *doen*. Hoe te interveniëren? Deze kritiek op een focus op risico's en dingen die niet goed gaan, heeft de afgelopen jaren geresulteerd in een groeiende verschuiving weg van het werken aan risico's, problemen en tekorten in de richting van het werken vanuit *strengths* en beschermende factoren. Door beschermende factoren te versterken wordt de weerbaarheid tegen radicaliserende invloeden of rekrutering vergroot. Weerbaarheid heet in de internationale literatuur *resilience*.

*"Resilience is the capability of individuals, families, groups and communities to understand and creatively draw upon their internal and external strengths, resulting in effective coping with challenges and significant adversity in ways that promote health, wellness and **an increased ability to respond constructively to future adversity.***
(Hammond, 2008)

*"Resilience is the process of **adapting well in the face of adversity, trauma, tragedy, threats or significant sources of stress**— such as family and relationship problems, serious health problems or workplace and financial stressors. It means "bouncing back" from difficult experiences.¹⁸*

In de wereld van de jeugdzorg heeft Walsh de term *Family Resilience*¹⁹ gelanceerd, wat vertaald kan worden naar de weerbaarheid van een familie of gezin. Weerbaarheid om als gezinssysteem bedreigingen of tegenslagen het hoofd te kunnen bieden. Family resilience is de combinatie van individuele psychologische veerkracht (of weerbaarheid) en het systeemdenken over gezinnen. Het is een aanpak waarbij de focus ligt op de empowerment, strength-based werken en het versterken van beschermende factoren. Dit om risicofactoren en bedreigingen te counteren.

2.5 Conclusie van het literatuuronderzoek

De literatuur laat zien dat in casusgezinnen die geconfronteerd worden met een radicaliserend familielid, er aanleiding is voor vergrote zorg. Vergrote zorg omdat er een verhoogd risico is voor kwetsbaarheid voor radicalisering van de overige gezinsleden, en in het bijzonder voor identiteitsvormende kinderen. Dit verhoogd risico geldt overigens ook voor andere ontsporingen zoals criminaliteit en ander probleemgedrag.

Een dusdanige zorg die rechtvaardigt dat de overheid het gezin benadert vanuit betrokkenheid en zorg. In het Verenigd Koninkrijk wordt voor een dergelijke urgentie de term *safeguarding*

¹⁸ <http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>

¹⁹ Voor overzichtsartikelen over family resilience zie https://en.wikipedia.org/wiki/Family_resilience of <http://www.mtroial.ca/cs/groups/public/documents/pdf/familyresiliencyrb.pdf>.

Rapport

gebruikt, een term die het beste vertaald kan worden met een ‘zorgplicht’ die professionals hebben om risico’s te keren en een gezonde ontwikkeling te waarborgen. Het gepaste zorgaanbod aan casusgezinnen zou geïnspireerd kunnen worden op het concept familie-weerbaarheid, het gezinssysteem dat robuust en gezond is om dreigingen of tegenslagen te kunnen opvangen en weerstaan. Cruciaal daarbij is, naast aandacht voor risicofactoren en problemen, de keuze te investeren op de aanwezige *strengths* van de familie.

3. Observaties in de pilot, lessen en randvoorwaarden

In dit hoofdstuk wordt een onderscheid gemaakt tussen de voorbereidingsfase (§3.1) en de uitvoeringsfase (§ 3.2) van de pilot. Binnen deze twee fases kijken we steeds naar:

- Wat hebben we geleerd over de aanpak van radicalisering?
- Welke randvoorwaarden kunnen we onderscheiden?

De eerste vraag gaat over inhoudelijke successen en knelpunten; welke elementen dragen bij aan de aanpak van radicalisering en waar zitten de ontwikkelmogelijkheden.

De tweede vraag heeft te maken met procesmatige knelpunten, knelpunten met betrekking tot communicatie/afstemming. Vanuit daar kunnen we een aantal randvoorwaarden benoemen.

3.1 Voorbereidingsfase: algemene opzet en voorbereiding pilot PIT-R

Deze voorbereidende fase was al grotendeels afgerond voor het onderzoek van start ging. In deze fase wordt de pilot vormgegeven en worden de voorwaarden gecreëerd voor de pilot. Om hier over te kunnen schrijven zijn stukken bestudeerd en betrokkenen geïnterviewd.

De pilot is projectmatig gestart door de staande PIT-organisatie met het opstellen van een Werkdocument, de selectie van het pilot-team, inclusief een informatiemakelaar en een werkbegeleider. Deze hebben een training gehad. Twee PIT'ers uit de pilot hebben aan de gemeente-regisseurs van de integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering (IPAR²⁰) voorlichting gegeven over de PIT werkwijze en wat ze van PIT kunnen verwachten.

3.1.1. Wat hebben we geleerd over de aanpak van radicalisering?

Positie van PIT binnen de top600 aanpak vergeleken met de positie binnen de pilot

Iedere persoon op de Top600 lijst heeft een regisseur. Deze casusregisseur richt zich op de dader. Voor een bepaalde periode en onder specifieke voorwaarden. Binnen deze top600 aanpak is PIT verantwoordelijk voor de derde pijler²¹ die gericht is op 'het verminderen van de instroom (in de criminaliteit)' en richt zich dus primair op de broertjes en zusjes en het gezin. Ze spelen geen rol binnen pijler 1 (lik-op-stuk) en pijler 2 (zorg). Als blijkt dat de casus jongere broertjes en/of zusjes heeft, wordt PIT automatisch ingezet. Dat laatste doen ze min of meer zelfstandig. De casusregisseur bepaalt niet of en wanneer PIT wordt ingezet. PIT gaat aan de slag en is leading wat betreft het brusje – soms al voordat er een casusregisseur is aangesteld – zodra blijkt dat de casus broertjes of zusjes heeft. Uiteraard wordt er afgestemd met de casusregisseur en wordt de aanpak in overleg met elkaar aangepast (bijvoorbeeld als het verstandig is om een huisbezoek nog even uit te stellen). PIT is daarmee een gelijkwaardige partner in de aanpak en voert in sommige gevallen, als blijkt dat PIT de 'beste kaarten' heeft, ook de regie op de casus.

In het Werkdocument²² uit de voorbereidingsfase van de pilot wordt gerept over 'een persoonlijk plan van aanpak (waarbij) de werkwijze en methodiek als uitgangspunt (zouden worden genomen).' Binnen de pilot is PIT ingezet als interventiepartner. De casusregisseur van de casus is leading en bepaalt of en wanneer PIT ingezet wordt. PIT is in die zin geen gelijkwaardige partner

²⁰ De onderzoekers gebruiken in dit rapport gemakshalve een afkorting die niet gangbaar is in Amsterdam

²¹ Pijler 1: Lik-op-stuk (Snel en consequent straffen) Pijler 2: Zorg (Het screenen van de veelplegers om beter inzicht te krijgen in de psychische gesteldheid, het verstandelijke vermogen en leefpatroon van de dader)

²² Werkdocument Pilot Preventie Radicalisering, gemeente Amsterdam

(fungeert ook nooit als casusregisseur) en de regisseur blijft verantwoordelijk voor het totale plan van aanpak.

Samenwerking tussen OOV en DMO

De pilot was een samenwerking tussen Openbare Orde en Veiligheid en Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam. Elk met een eigen perspectief op dezelfde problematiek. Binnen de pilot was de veiligheidskant leidend: de casus was bekend bij OOV, zij wezen een regisseur aan, die bepaalde vervolgens welke interventies ingezet zouden worden en was verantwoordelijk voor het totale plan van aanpak. De 'oude' casusaanpak radicalisering was vooral gericht op de casus en minder op het gezin. In de doorontwikkelde aanpak die vanaf 1 april is doorgevoerd, is het systematisch betrekken van het gezin wel expliciet opgenomen. De pilot liep gedurende deze overgangsfase waarin we gezien hebben dat deze focus op het gezin steeds meer ingeburgerd raakt bij de casusregisseurs. De PIT'ers hebben de samenwerking met de casusregisseurs en OOV, los van praktische knelpunten, als prettig en opbouwend ervaren.

3.1.2. Randvoorwaarden

Tijdens de voorbereiding hebben we knelpunten, maar ook succesfactoren gezien van waaruit we randvoorwaarden kunnen benoemen die belangrijk zijn bij de opzet van een dergelijke werkwijze.

Training ter voorbereiding

Ter voorbereiding op de pilot hebben de PIT'ers een training gevolgd van 1 dag. Het doel was om vakinhoudelijke inzichten en vaardigheden van het PIT op het gebied van het radicaliseringsproces te versterken en te vergroten. Gericht op zowel kennis als handelen. De training is direct na afloop geëvalueerd door middel van een vragenlijst voor de deelnemers. In de evaluatieformulieren geven de deelnemers aan dat zij allen erg tevreden dan wel tevreden zijn over de inhoud en de organisatie van de trainingen. Uit de evaluatieformulieren en de gevoerde gesprekken blijkt dat er behoefte bestaat aan een handreiking die toegespitst is op hun praktijksituaties. Ze vinden dat de eendaagse training te kort is om de benodigde inzichten en vaardigheden aangaande radicalisering eigen te maken. Hun behoeften waren naar a) meer praktische invulling van de domeinen van het beoordelingskader (waarop letten?), en b) gespreksvoering over zaken rondom radicalisering, praktische toepasbaarheid van de radicaliseringskennis in gesprekken of moeilijke situaties. Hoe overtuigen ze een ouder van een dreigend risico en de waarde van familieweerbaarheid en bewegen ze deze om noodzakelijke stappen te zetten? De training heeft hier aandacht aan besteed, maar beperkt binnen de gegeven tijdsspanne. De behoefte aan praktische handvatten is een uitkomst die herkenbaar is en bijvoorbeeld duidelijk terugkwam in de recent uitgebrachte Quickscan radicalisering²³ onder professionals in Nederland.

Goede afstemming en rolverdeling

Een goede afstemming over taak/rolverdeling is belangrijk om een pilot als deze snel en efficiënt van start te laten gaan. De PIT-R pilot is gestart in een periode van transitie van de aanpak Radicalisering²⁴. Een periode van veel verandering en nieuwe casusregisseurs die soms nog aangesteld of ingewerkt moesten worden. Tijdens de pilot bleek regelmatig dat casusregisseurs

²³ <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Quickscan-Radicalisering.pdf>.

²⁴ Een aantal knelpunten die staan beschreven in dit rapport zijn deels ondervangen in de nieuwe werkwijze, die nog verbeterd kan worden in de uitvoering.

de finesses en toegevoegde waarde van PIT niet goed genoeg kenden. Ook was er regelmatig onduidelijkheid over de rolverdeling tussen PIT en de casusregisseur. Daarnaast waren de definities en taalgebruik van de Top600 aanpak en casuïstiek aanpak niet eensluidend. In de Integrale Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering wordt bijvoorbeeld gesproken over ‘casus’ en bij PIT over ‘subject’. Dat leidde soms tot spraakverwarring en maakte het voor de PIT’ers lastiger om een casusbeschrijving te snappen.

Afspraken over informatie-uitwisseling

Voor deze pilot waren er geen nieuwe afspraken gemaakt om het informatiedelen te bevorderen. In de praktijk bleek dit een remmende werking te hebben.

3.2 Uitvoeringsfase van de pilot

In de uitvoeringsfase hebben PIT’ers in vijf gezinnen, onder regie van de casusregisseurs, bijgedragen aan het op orde brengen van het dossier, het benaderen van het gezin, (voorbereiden van) uitvoeringsoverleggen, bij een aantal gezinnen beginnen met gezinsbegeleiding en het informatie verzamelen. Begin juli eindigde de observatiefase. In de vijf casussen werd toen begonnen met het opstellen van een plan van aanpak. Het plan zelf en de uitvoering ervan zijn dan ook niet meegenomen in dit onderzoeksrapport.

3.2.1. Wat hebben we geleerd over de aanpak van radicalisering?

“Wat komt PIT doen?”, het natuurlijk moment

Gedurende de hele onderzoeksperiode is er op verschillende plekken gesproken over vragen als: Hoe wordt PIT geïntroduceerd bij een gezin? Wat zetten we in een notificatiebrief voor de gezinnen? Wat is de legitimatie om als gemeente bij een gezin aan te kloppen? Hoe komt PIT binnen als er ogenschijnlijk geen acute hulpvraag is van brusjes of ouders en wat is de titel waarop de PIT’ers zich melden?

In de uitvoeringsfase gaan PIT’ers (in duo) zo snel mogelijk op huisbezoek bij een gezin. Ze willen binnenkomen, contact leggen en een werkzame band opbouwen. Bij voorkeur wordt er gebruikgemaakt van een ‘natuurlijk moment’, een incident of ontwikkeling die het logisch maakt dat de gemeente aanbelt. Bij de casussen uit de pilot was zo’n moment – hoewel in sommige gevallen geen stafrechtelijk meetpunt zoals bij criminaliteit – wel degelijk aan te wijzen; het natuurlijke moment was de uitreis, arrestatie of een ander incident. Bij de selectie van gezinnen is getracht hier wel rekening mee te houden. Dit moment was echter in alle gevallen minstens een halfjaar geleden waardoor de PIT’ers hier geen gebruik van konden maken. Bij eerdere inzet van PIT had dit wel gekund. Hoewel alle casussen in de pilot een natuurlijk moment kenden, is dat bij een deel van de radicaliseringscasussen, anders dan bij criminaliteit, niet het geval. Het kan zo zijn dat een persoon opvalt door bepaald gedrag zonder dat er een incident heeft plaatsgevonden. In zo’n geval weten ouders niet dat hun kind bekend is. Met welk ‘verhaal’ ga je dan op huisbezoek? De informatiemakelaar kan dan een belangrijke rol spelen om een natuurlijk moment te vinden (bijvoorbeeld schoolverzuim bij een brusje).

De legitieme reden om als gemeente bij een gezin aan te kloppen is terug te vinden in de literatuur (zie § 2.1 over *trigger events*). Trigger events kunnen het proces van radicalisering in beweging zetten, versnellen of keren. Deze trigger events zijn zaken in het (wereld)nieuws, maar bijvoorbeeld ook traumatische gebeurtenissen in het persoonlijk leven van de brusjes. Het zal Pilot ‘Inzet Preventief Interventie Team bij de Amsterdamse radicaliseringsproblematiek (PIT-R) oktober 2016

duidelijk zijn dat uitreis, arrestatie of overlijden van een familielid een dergelijke gebeurtenis kan zijn. Maar ook triggerfactoren op micro-niveau spelen een belangrijke rol: confrontatie met de dood; problemen thuis (ruzie, scheiding); verlies van werk en schooluitval; ervaringen van discriminatie, racisme en uitsluiting; aanvaringen met de autoriteiten; en detentie. Deze factoren spelen een belangrijke rol bij het gevoelig raken en verkennen van extremisme. En 'Aanvaringen met autoriteiten' en 'Detentie' zelfs een belangrijke factor zijn als het gaat om toetreden, het lid worden van een extremistische groep. De leden van de gezinnen uit de pilot scoren hoog op deze micro-factoren. In de pilot zien we bijvoorbeeld een casus waar er sprake was van een maatregel vanwege schoolverzuim, een casus waarbij een oudere broer is opgepakt door de politie in het bijzijn van een jonger broertje en een casus waarbij een van de ouders ernstig ziek was.

Op mesoniveau kan 'het ontmoeten met een radicaal persoon' en 'confrontatie met propaganda' bijdragen aan verkennen van of zelfs lid worden van een extremistische groep. Een geradicaliseerd familielid – waarvan in de pilot in een aantal gevallen sprake was – kan de personificatie zijn van deze twee.

De gemeente wil zeker zijn dat het gezin weerbaar is. Echter, de ouders beleven soms geen acute probleemsituatie. Bijvoorbeeld, zoals in een van de pilotgezinnen het geval was, het radicaliserende kind is van het toneel verdwenen en de brusjes doen het ogenschijnlijk goed op school. De inzet van PIT zou zich dan kunnen richten op algemene weerbaarheid van het gezin. Het is zeker niet zo dat alle jongeren die radicaliseren uit een ontwricht gezin komen. Wel kunnen ouders via hun gedrag en hun opvoedingsstijl hun kinderen weerbaarder dan wel gevoeliger maken voor radicaal gedachtegoed. Dat is echter minder urgent en acuut en het is daardoor lastiger om ouders te overtuigen mee te werken. Bij de pilotgezinnen hebben PIT'ers gemerkt dat het eerste contact, vooral bij gezinnen waar geen zichtbare problemen waren, moeizaam verliep. Ouders waren zeer terughoudend. Daardoor was het voor de PIT'ers lastig om een inschatting te maken van de weerbaarheid van een gezin. In deze gevallen (geen aanwijsbare problematiek bij brusjes en ouders zijn terughoudend) is het voor PIT'ers extra belangrijk om ergens een 'haakje' te vinden. In de pilot hebben we gezien dat ze steeds op zoek gaan naar iets om ouders te kunnen helpen en bij te staan. In de pilot was dat bijvoorbeeld hulp bij het vinden van nieuwe huisvesting, ondersteuning bij contact met het ziekenhuis (ernstig zieke ouder) en informeren van ouders over de stand van zaken van de zoon in detentie. Op die manier blijft er een relatie met het gezin, wordt er gewerkt aan een vertrouwensband en kan in een latere fase beter beoordeeld worden wat de behoeften van ouders en brusjes zijn. Bij twee gezinnen is het niet gelukt om de begeleiding op te starten omdat ouders niet mee wilde werken.

Zoals eerder aangegeven ligt een complicerende factor bij dreigende radicalisering in de moraliteit (zie § 2.3). Criminaliteit en ander grensoverschrijdend externaliserend gedrag zijn eenvoudiger 'fout' en af te keuren, dan zaken rondom identiteit, verdedigen tegen vernederingen, geopolitiek en 'verantwoordelijkheid'. Dit soort onderwerpen ligt voor ouders veel minder zwart-wit en is diffuser dan zaken rondom criminaliteit. In de pilotgezinnen hebben de PIT'ers, hoewel dit niet vast te stellen is op basis van een of enkele huisbezoeken, geen duidelijke tekenen van beginnende radicalisering bij brusjes in het gezin waargenomen. Bij een van de casussen heeft vader wel aangegeven dat hij tekenen van mogelijke radicalisering (van de casus/het subject) in het verleden wel gemist heeft. Met terugwerkende kracht beoordeelt hij bepaald gedrag (internetgebruik, vrienden) nu anders.

PIT: (mede)regisseur op familieaanpak/derde pijler?

Vergeleken met de Top600 aanpak heeft PIT in deze pilot een minder duidelijke rol en positie dan bij de Top600. De regisseurs zagen PIT als een van de interventies die ze konden inzetten binnen de doorontwikkelde IPAR, terwijl PIT op basis van het Werkdocument het idee had dat ze hun reguliere werkwijze en methodiek konden uitvoeren. Ze waren minder in de lead dan ze gedacht hadden en afhankelijk van de regisseur, terwijl ze soms snellere stappen wilden maken. PIT werd ingezet naar waar behoefte aan was in een casus en inspeland op de dynamiek van de specifieke casus. Er lijkt bij de casusregisseurs geen duidelijk beeld te bestaan van de bijdrage die van PIT verwacht kan worden. Informatie aandragen voor het opstellen van het plan van aanpak door de casusregisseur? Een telefoonnummer achterhalen? Rechterhand van de casusregisseur? Informatie verzamelen? Een vertrouwensband opbouwen? De ouders aanzetten tot gedrag dat de gezonde ontwikkeling waarborgt? Dit zijn allemaal taken die de PIT'ers hebben uitgevoerd, met uitzondering van de laatste. Dat laatste lijkt, aangezien PIT dit regulier ook doet, een mogelijke rol, maar in de onderzoeksperiode zijn de PIT'ers niet zo ver gekomen.

Het belang van een gedeeld kader

In de Amsterdamse aanpak wordt met een veelheid aan regisserende en interveniërende partners gewerkt. Deze partners hebben allemaal hun *field of expertise* en eigen methode. Voor de Integrale Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering komt daar het zogeheten Beoordelingskader bij. Dit is een belangrijk instrument dat wordt gebruikt om te zien of een casus in de IPAR wordt opgenomen en is de methodische onderlegger voor het Plan van aanpak van de regisseur en de daarin te kiezen interventies en acties. In het beoordelingskader wordt gekeken naar verschillende domeinen: de ideologie, persoon(lijkheid), sociale omgeving en werk, dagbesteding en opleiding. Per casus wordt beoordeeld welke maatregelen en interventies worden ingezet. Hierbij is het ook mogelijk om personen te begeleiden naar werk of opleiding als de inschatting is dat dit de oplossing dichterbij brengt. Wel gelden voor (zorg)interventies strikte voorwaarden en deze worden zo mogelijk gekoppeld aan tegenprestaties.

De PIT'ers zijn tijdens de eendaagse training geïnformeerd over het beoordelingskader en zijn afzonderlijke domeinen. Tijdens de observatiefase hebben wij het kader echter niet meer voorbij zien komen. Er is waarschijnlijk winst te boeken door het explicieter in de informatiefase te gebruiken. Het verder operationaliseren van de domeinen geeft PIT en andere bij de IPAR betrokkenen handvatten om gericht informatie in te winnen. Het Amsterdamse beoordelingskader beslaat op de verschillende domeinen zowel de risico's als de kansen (*strenghts* /beschermende factoren). Gelet op de ervaring van PIT in multiprobleemgezinnen kan aangenomen worden dat PIT'ers gericht werken en helpen het plaatje compleet te krijgen voor het gezin en de afzonderlijke leden. Er was bij de PIT'ers vooral behoefte aan operationalisering in het domein ideologie, en mogelijk zelfs vooral op radicalisering en rekrutering. Een gedeeld kader maakt het mogelijk om nog systematischer te werken en het gesprek tussen partners te bevorderen. Het beoordelingskader en hoe het te gebruiken zou wellicht een grotere plek kunnen krijgen in de eendaagse training. Radicalisering is natuurlijk een relatief nieuw onderwerp als het gaat om gezinsondersteuning. Een methodische aanpak betekent niet 'one size fits all': elke zaak is uniek en vraagt om maatwerk-interventies. Toch zal een gestructureerde werkmethode professionals helpen om bewuste keuzes te maken die anderen kunnen begrijpen, en te helpen om inzicht te krijgen in de redenen waarom bepaalde interventies wel of niet werken. Dit maakt de kans op succes minder afhankelijk van de unieke vaardigheden en beoordeling van een persoon.

Een voorbeeld ter inspiratie uit het Verenigd Koninkrijk is de openbare lijst met 22 factoren die gebruikt wordt in de Channel assessment panels voor jongeren en kinderen.²⁵

Screening sociale leerbaarheid inzetbaar?

In de reguliere PIT aanpak is de inzet van het instrument 'screening sociale leerbaarheid' een cruciale stap omdat met een wetenschappelijke test en screening een profiel van het kwetsbare brusje wordt opgesteld. Deze methodisch onderbouwde stap is bepalend voor het definiëren van de problematiek en de daarbij passende interventies. Het gaat bij deze screening om een methode die is gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten. Screening is voornamelijk gebaseerd op waargenomen gedrag of vragenlijsten over gedrag. Screening op sociale leerbaarheid gaat een stapje verder en kijkt naar wat er in de hersenen gebeurt, onder andere met behulp van huidgeleiding, eye-tracking en hartslagmeting. Daardoor kan nauwkeurig worden vastgesteld welke interventies werken en welke niet.

Binnen de pilot is er bij 1 casus sprake geweest van mogelijke inzet van het instrument. De screening heeft vooralsnog niet plaatsgevonden. Of het instrument daadwerkelijk toepasbaar is bij radicaliseringscasussen is daarom niet te zeggen. Aangezien de problematiek die de PIT'ers tegenkwamen in de pilot (in ieder geval voor ouders en broertjes en zusjes) veel overeenkomsten vertoonden met problematiek binnen de reguliere aanpak, zou de inzet van dit instrument mogelijk bruikbaar kunnen zijn. Dit is in de pilot echter niet bewezen.

PIT als aanvulling op de veiligheidsaanpak

De literatuur maakt duidelijk dat er aanleiding is om de focus te verbreden naar inzet op familieweerbaarheid, vanwege de kwetsbaarheid van minderjarigen. In de pilot zien we veel van de problematiek die de kwetsbaarheid zou vergroten (zie § 2.1) terug: een ernstig zieke ouder, scheiding van ouders, schoolverzuim, ervaringen van discriminatie, aanvaringen met de autoriteiten, en detentie.

Een dergelijke familieaanpak richt zich, naast inzet op risico's en problemen, op het versterken van beschermende factoren en kansen. In het Amsterdamse uitvoeringkader wordt 'de omgeving van uitreizigers; familie onder wie broertjes en zusjes, en de overige omgeving van personen die naar genoemde conflictgebieden zijn afgereisd' nadrukkelijk benoemd als aandachtsgroep. Daar komt bij dat per 1 april van dit jaar een doorontwikkelde werkwijze is doorgevoerd waarin straf en zorg beter gecombineerd worden. De casusregisseur maakt een integraal plan van aanpak waarbij de aanpak van 'het subject' (bijvoorbeeld de uitgereisde jongere) wordt afgestemd op de aanpak van het gezin/de omgeving.

In de pilot hebben we gezien dat PIT niet alleen ingezet kan worden niet om de weerbaarheid van het gezin te vergroten, maar ook om voorwaardenscheppend en flankerend te zijn aan de 'harde' veiligheidsaanpak gericht op een radicaliserende of geradicaliseerde. Vooral waar het gaat om de begeleiding van ouders om hun rol op te pakken voor alle gezinsleden, dit kan ook een bijdrage leveren aan noodzakelijke stappen voor het 'probleemkind' (de uitgereisde, radicaliserende). Ervaring bij casussen in het algemeen is dat vaak juist de geradicaliseerde te veel aandacht krijgt (zij het positief of negatief) en dat broers en zusjes enerzijds zich verwaarloosd voelen door ouders en tegelijkertijd ook de last ervaren op school en in de wijk (bijvoorbeeld ouders die hun kinderen verbieden om met de broer of zus van de geradicaliseerde te spelen). Bij een van de casussen in deze pilot hebben we gezien dat door met een vader of moeder te werken aan de brusjes, de vader de ogen wordt geopend voor een andere, meer realistische kijk op het

²⁵ Channel Duty Guidance, protecting vulnerable people from drawn into terrorism.

ontspoorde gezinslid. De gemeente toont door de PIT inzet goede wil richting de familie en heeft daardoor mogelijk meer grip op de ouders.

3.2.2. Randvoorwaarden

Voldoende informatie en veiligheid van PIT'ers

Bij een aanmelding gaat het PIT meteen aan de slag om alle informatie te verzamelen over de casus. PIT heeft een goede samenwerking met scholen en andere partners. PIT is gewend om snelheid te maken en dat kunnen ze alleen doen met voldoende basisinformatie. Bij de start van de pilot werd PIT geconfronteerd met casussen die weinig en niet systematisch georganiseerde informatie bevatten. In de ogen van de PIT'ers waren de aangeleverde casusbeschrijvingen rommelig, was het soms onduidelijk welke informatie bij 'het subject' hoorde en welke bij brusjes, was informatie soms subjectief of niet specifiek, en was onduidelijk waar bepaalde aannames op gebaseerd waren. Daardoor kon de informatiemakelaar niet meteen van start en ging de casusbeschrijving weer terug naar OOV voor opheldering. In die gevallen was niet duidelijk afgesproken wie verantwoordelijk was voor het compleet maken van de informatie. Bij de casussen die vanuit radicalisering werden aangereikt, viel het de PIT'ers op dat deze vaak casus of eigenlijk 'subject' georiënteerd beschreven waren en minder vanuit het systeem of gezin. Zij vonden de informatie geregeld magerder en minder systematisch vergeleken met het dossier uit de hen vertrouwde Top600 aanpak. Gaandeweg de pilot is de IPAR gaan werken met het registratiesysteem van de Top600. Dit heeft als voordeel voor de professionals dat in Amsterdam, ook als ze in verschillende persoonsgerichte aanpakken werken, hetzelfde systeem wordt gebruikt. In een van de pilotgezinnen vond Top600, PIT en IPAR tegelijk plaats. Vraag is of het voor de inzet van PIT nodig is om het dossier op orde te hebben. Soms is er in radicaliseringscasussen simpelweg niet meer informatie beschikbaar. Omdat er geen politie/leerlicht of ander dossier is, er geen strafbare feiten zijn gepleegd of er geen hulpverleningsgeschiedenis is. Soms moet er gehandeld worden enkel op basis van een ambtsbericht. Ook al zou er betere informatiedeling zijn, dan nog hou je gezinnen over waar weinig over bekend is. In de pilot hebben de PIT'ers alternatieve informatiekanalen aangeboden. Zo zijn ze via via toch op huisbezoek geweest bij een casus waarvan het adres verkeerd in het dossier stond. Daar bleek uiteindelijk ook een zusje te zijn die niet bekend was uit het dossier. Een belangrijk aandachtspunt bij de inzet van PIT is de veiligheid van de PIT'ers. De standaard werkwijze van PIT om in duo's te werken draagt bij aan de veiligheid. Het lijkt echter niet verstandig om PIT in te zetten in casussen waar geen enkele informatie over bekend is. Er moet minimaal voldoende bekend zijn om een inschatting te kunnen maken van de veiligheid. Overigens kan de informatiemakelaar van PIT wel degelijk een rol spelen om deze minimale informatie te achterhalen. Aangezien het ook belangrijk is in casussen waar nauwelijks informatie bekend is, bijvoorbeeld in het geval van een gestopte uitreiziger waarbij de gemeente enkel een ambtsbericht krijgt, om snel aandacht te besteden aan de behoeften van de familie.

Kwaliteit van de medewerkers en maatwerk

Medewerkers van het PIT team hebben een scherpe blik, zijn kritisch en vasthoudend en er heerst een sterke doe-mentaliteit. Per casus wordt vooraf een inschatting gemaakt welk duo het best bij een gezin past en waarschijnlijk de beste resultaten weet te behalen. Daarbij wordt rekening gehouden met onder andere een multi-etnische samenstelling. Bij het maken van het eerste contact hebben we gezien dat PIT'ers creatief zijn, daadkracht tonen en niet snel opgeven. Dat geven ook de casusregisseurs aan onder wiens regie PIT'ers aan het werk waren. Ook de manier waarop PIT'ers werkoverleg voeren zien we als een succes-element. Elk werkoverleg heeft het

karacter van een intervisie waarbij PIT'ers aan elkaar kritische vragen stellen, niet snel genoeg nemen met het antwoord en elkaar zo scherp houden en ondersteunen en helpen waar nodig.

PIT'ers hebben veel werkervaring achter de voordeur bij overlastgevende multiprobleemgezinnen. Niet alleen brusjes worden meegenomen in de aanpak, maar de hele familie (vaak dus breder dan het gezin) maakt onderdeel uit van de analyse. Op deze manier wordt er gewerkt aan de weerbaarheid van een gezin: PIT schept de voorwaarden voor een gezin om gebruik te kunnen maken van eigen kracht en weerbaarheid. De casusregisseurs spraken waardierend over de manier waarop PIT'ers het contact voorzichtig opbouwen.

PIT'ers kennen de sociale kaart goed (zijn erin geworteld) en hebben een sterke samenwerking met scholen en andere partners. Dat maakt dat ze het hulpverlenersveld goed kunnen organiseren. PIT ziet het als haar rol om te zorgen dat zaken op elkaar afgestemd worden. PIT zit bij een uitvoerdersoverleg met anderen aan de tafel als gelijke, maar probeert vanuit professionaliteit anderen te overtuigen, mee te krijgen en aan te jagen.

Geen einde aan een traject

Een regulier PIT traject kent geen vastgestelde einddatum. Dat is een belangrijke succesfactor van PIT, maar zeker ook in radicaliseringscasussen. Het doel is vaak om te werken aan weerstand op lange termijn. Dit is een veranderingsproces dat soms lang duurt. In het korte tijdsbestek van de pilot hebben we dat uiteraard niet kunnen zien.

Knelpunten

Bovenstaande kwaliteiten zijn uiteraard erg belangrijk bij het werken met gezinnen. In de pilot hebben we ook een aantal elementen gezien die anders zijn dan werken binnen het reguliere PIT en aandacht vragen. In de uitvoering van de pilot zagen wij de volgende knelpunten:

- **Handelingsverlegenheid**
PIT'ers vonden het werken met deze casussen spannend en de onbekendheid met het fenomeen radicalisering maakte ze soms onzeker. Een van de casusregisseurs gaf hierover aan dat ze als knelpunt had gezien dat PIT'ers bijvoorbeeld niet goed wisten hoe om te gaan met de druk die de uitgereisde zoon uitoefent op zijn moeder en broertje. Hoewel de PIT'ers, zoals hierboven beschreven, uitstekende basiskwaliteiten hebben, los je handelingsverlegenheid niet op door simpelweg te zeggen: kom op, je kunt het wel. Dat doe je ook door ze meer kennis te verschaffen over het fenomeen en de fases van radicalisering en door het in de aanpak meer expliciet te maken. Dat eerste is in de training wel gebeurd (hoewel deelnemers behoefte hadden aan meer oefening in gesprekstechnieken), maar het expliciet maken vraagt nog aandacht. (zie ook pag. 16 over het belang van een gedeeld kader). Daarnaast kan het uitwisselen van ervaringen bijdragen aan de zelfverzekerdheid van PIT'ers. In de pilot bleek dat de standaard werkwijze van PIT om in duo's te werken extra gewaardeerd werd bij deze casussen. Ze konden ervaringen uitwisselen, huisbezoeken voorbespreken en een rolverdeling maken, wat meer vertrouwen gaf.
- **Ondersteuningsbehoeften van gezinnen**
De uitdagingen waar gezinnen binnen de pilot voor staan zijn, zoals eerder vermeld, voor een groot deel vergelijkbaar met de reguliere PIT casussen. Voor een deel is het ook *niet* te vergelijken met de 'reguliere' problematiek. Een van de pilotgezinnen had te maken met een uitgereisde zoon die nog regelmatig contact opnam met moeder en broertje. Hoewel dat niet

expliciet in de pilot naar voren is gekomen, kun je je voorstellen dat een dergelijk gezin andere ondersteuningsbehoeften heeft en andere vragen heeft. Hoe voer je een gesprek met je kind die in Syrië zit? Hoe ga je om met de angst en stress die komt kijken bij het feit dat je kind in een oorlogsgebied zit? Wat doe je als IS het gezin benadert? Wat zijn de signalen dat andere gezinsleden worden beïnvloed?

Zorg over de beïnvloeding van gezinsleden is, zo blijkt ook uit de literatuur (zie § 2.2.), een gegronde. Radicalisering is een sociaal proces. Binnen families en binnen groepen vrienden en vriendinnen. Mensen raken mogelijk geïnteresseerd in grieven, idealen en daden. En anderen willen daarover vertellen. Van ISIS is bekend dat naar Syrië en Irak gereisde mannen en vrouwen worden aangezet om familie en vrienden hier te bewerken om, onder meer via nieuwe media, familieleden en vrienden te bewerken om ook naar het kalifaat te komen.

Er zijn niet veel hulpverleners die hier gespecialiseerd in zijn. Op veel andere vlakken (bijvoorbeeld drugs of alcoholmisbruik, huiselijk geweld) zijn werkmethoden ontwikkeld, getest, geïmplementeerd, geëvalueerd en bijgesteld tot een professionele, betrouwbare en verantwoorde aanpak. Dit is bij radicaliseringsprocessen niet het geval.

4. Slothoofdstuk

In dit slothoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvraag: In hoeverre is de werkwijze van het PIT relevant voor de (Amsterdamse) aanpak van radicalisering en welke elementen uit de werkwijze van het PIT zijn te identificeren die succesvol (dan wel risicovol) kunnen zijn voor de (lokale) aanpak van radicalisering?

We geven daarbij aan welke elementen uit de PIT werkwijze van toegevoegde waarde lijken te zijn voor de aanpak van radicalisering en benoemen een aantal randvoorwaarden. Vervolgens geven we aan wat PIT echt lijkt te missen. Tot slot gaan we kort in op de kosten van PIT.

4.1 Beantwoording onderzoeksvraag

Voordat we ingaan op de onderzoeksvraag willen we nogmaals benadrukken dat het ging om een kleine pilot van vijf casussen, dat PIT weinig heeft kunnen doen binnen de korte doorlooptijd en nauwelijks toegekomen is aan de fase van gezinsbegeleiding en dat de onderzoekers geen mogelijkheid hadden om mee te gaan op huisbezoek. De observatiemogelijkheden bleven daardoor beperkt tot het bijwonen van werkoverleggen en uitvoeringsoverleggen. Door een combinatie te maken van de beperkte observaties en inzichten uit literatuur over dit thema, komen we tot onderstaande conclusies.

De IPAR heeft een focus zowel op de radicaliserende als op het familie/ gezinssysteem. Per 1 april van dit jaar is gestart met de doorontwikkelde werkwijze waarin straf en zorg gecombineerd worden en er gewerkt wordt met regisseurs uit diverse organisaties. De blik op het gezin valt ook onder deze doorontwikkelde aanpak (risicogroep 5 in het uitvoeringskader). De literatuur maakt duidelijk deze focus op familieweerbaarheid, vanwege de kwetsbaarheid van minderjarigen, een heel belangrijke is. Een dergelijke familieaanpak richt zich, naast inzet op risico's en problemen, op het versterken van beschermende factoren en kansen.

Bij een dergelijke inzet op het gezin zijn bepaalde kwaliteiten belangrijk. Het gaat daarbij om zaken als:

- achter de voordeur kunnen werken met zowel kinderen als ouders;
- ervaring met inzet op risico's én beschermende factoren;
- multicultureel én multidisciplinair team;
- ervaring in multi-probleem gezinnen;
- goed netwerk binnen zowel het veiligheidsdomein als het zorg- en onderwijsdomein;
- medewerkers met: een scherpe blik, kritisch en vasthoudend, doe-mentaliteit, creatief; daadkrachtig en niet snel opgeven.

In de pilot hebben we gezien dat PIT deze kwaliteiten heeft.

De volgende elementen uit de PIT werkwijze lijken van toegevoegde waarde te kunnen zijn voor de aanpak van radicalisering:

Inzet van een informatiemakelaar

Om optimaal gebruik te kunnen maken van het 'natuurlijk moment' of, in casussen waar weinig bekend is, een natuurlijk moment te vinden, is de inzet van een informatiemakelaar zoals bij PIT van toegevoegde waarde: het kan zorgen voor een versnelling van de activiteiten.

Werken in duo's

De reden waarom PIT in duo's werkt heeft te maken met de veiligheid van de medewerkers, maar ook met duurzaamheid in het contact met gezinnen en de mogelijkheid om samen te kunnen sparren over de aanpak. De duo's worden zo samengesteld dat ze elkaar kunnen aanvullen. Bij een verbreding van de focus naar het gezin, waar verschillende problemen een rol kunnen spelen, heeft het werken in duo's een meerwaarde.

Daarnaast kan het uitwisselen van ervaringen bijdragen aan de zelfverzekerdheid van PIT'ers. In de pilot bleek dat de standaard werkwijze van PIT om in duo's te werken extra gewaardeerd werd bij deze casussen. Ze konden ervaringen uitwisselen, huisbezoeken voorbespreken en een rolverdeling maken, wat meer vertrouwen gaf.

Geen vastgestelde einddatum

Een regulier PIT traject kent geen vastgestelde einddatum. Dat is een belangrijke succesfactor van PIT, maar zeker ook in radicaliseringscasussen. Het doel is vaak om te werken aan weerstand op lange termijn. Dit is een veranderingsproces dat soms lang duurt. In het korte tijdsbestek van de pilot hebben we dat uiteraard niet kunnen zien.

4.2 Randvoorwaarden

PIT zou daarmee in Amsterdam een rol kunnen spelen in de doorontwikkelde werkwijze. Mits er rekening gehouden wordt met een aantal knelpunten. Deze staan hieronder geformuleerd in de vorm van randvoorwaarden.

Duidelijkheid over de rolverdeling tussen PIT en de casusregisseur

Voor een optimale samenwerking is het belangrijk dat de casusregisseur weet wat hij/zij kan verwachten van PIT. Voor een deel gaat dat over rollen en verantwoordelijkheden afspreken en vastleggen. Voor een ander deel gaat het ook over praktijkervaring met elkaar opdoen en vertrouwen creëren in elkaars sterke kanten.

Afspraken over informatie-uitwisseling

Voor deze pilot waren er geen nieuwe afspraken gemaakt om het informatie delen te bevorderen. In de praktijk bleek dit een remmende werking te hebben.

Inzet van PIT in gezinnen waar voldoende basisinformatie over bekend is om de veiligheid van medewerkers te kunnen inschatten

Een belangrijk aandachtspunt bij de inzet van PIT is de veiligheid van de PIT'ers. De werkwijze van PIT om in duo's te werken draagt bij aan de veiligheid. Het lijkt echter niet verstandig om PIT in te zetten in casussen waar zeer weinig informatie over bekend is. Er moet minimaal voldoende bekend zijn om een inschatting te kunnen maken van de veiligheid. Overigens kan de informatiemakelaar van PIT wel degelijk een rol spelen om deze minimale informatie te achterhalen.

Meer kennis verschaffen over het fenomeen en de fases van radicalisering

Dat is ook gebeurd in de pilot en zouden we als randvoorwaarde willen formuleren voor PIT'ers (en andere gezinsbegeleiders) die met radicaliseringscasussen aan de slag gaan.

Gespreksvoering over zaken rondom radicalisering

Als aanvulling op bovenstaande training zou meer aandacht besteed kunnen worden aan gespreksvoering over zaken rondom radicalisering en praktische toepasbaarheid van de radicaliseringskennis in gesprekken of moeilijke situaties. Concreet gaat het dan om oefenen op: Welke vragen kan je stellen (hoe zie jij je toekomst? Waar zou je het liefst wonen als je je diploma hebt?) en hoe reageer je als een jongen zegt: “Dus jij denkt dat ik naar Syrië ga? Nou en? Is daar een probleem mee?” Of “Jij zegt wel dat je hier bent voor mij, zodat ik een diploma kan halen, maar wie zegt dat jij niet voor de AIVD werkt?”

Deze training zou tevens gericht moeten zijn op methodes of aanpakken die PIT, de regisseur en uitvoeringspartners kunnen inzetten om bij ouders onwenselijke patronen te kunnen doorbreken specifiek op dit thema. Hoe overtuig je ouders dat ze stappen gaan zetten op een moment dat er geen zichtbare problematiek is?

Praktische invulling van de domeinen van het beoordelingskader

Door verschillende partners wordt heel systematisch gewerkt om een compleet beeld te krijgen van een gezin. Een specifieke focus op radicalisering ontbreekt daarbij nog. Bij IPAR wordt het beoordelingskader ingezet; een belangrijk instrument dat wordt gebruikt om te zien of een casus in de IPAR wordt opgenomen. In het beoordelingskader wordt gekeken naar verschillende domeinen: de ideologie, persoon(lijkheid), sociale omgeving en werk, dagbesteding en opleiding. Het verder operationaliseren van deze domeinen geeft PIT en andere bij de IPAR betrokkenen, handvatten om gericht informatie in te winnen. Gelet op de ervaring van PIT in multiprobleemgezinnen kan aangenomen worden dat PIT'ers dan gericht werken en helpen het plaatje compleet te krijgen voor het gezin en de afzonderlijke leden. Er is vooral behoefte aan operationalisering in het domein ideologie, en mogelijk zelfs vooral op radicalisering en rekrutering. Een gedeeld kader maakt het mogelijk om nog systematischer te werken en het gesprek tussen partners te bevorderen.

4.3 Wat mist PIT?

De uitdagingen waar gezinnen binnen de pilot voor staan zijn, zo blijkt uit de analyse, voor een groot deel vergelijkbaar met de reguliere PIT casussen. Voor een deel is het ook *niet* te vergelijken met de ‘reguliere’ problematiek. Een voorbeeld die we eerder al aanhaalden: een van de pilotgezinnen had te maken met een uitgereisde zoon die nog regelmatig contact opnam met moeder en broertje. Hoewel dat niet expliciet in de pilot naar voren is gekomen, kun je je voorstellen dat een dergelijk gezin andere ondersteuningsbehoeften heeft en andere vragen heeft. Hoe voer je een gesprek met je kind die in Syrië zit? Hoe ga je om met de angst en stress die komt kijken bij het feit dat je kind in een oorlogsgebied zit? Wat doe je als IS het gezin benaderd? Wat zijn de signalen dat andere gezinsleden worden beïnvloed?

Er zijn niet veel hulpverleners die hier gespecialiseerd in zijn. Op veel andere vlakken (bijvoorbeeld drugs of alcoholmisbruik, huiselijk geweld) zijn werkmethoden ontwikkeld, getest, geïmplementeerd, geëvalueerd en bijgesteld tot een professionele, betrouwbare en verantwoorde aanpak. Dit is bij radicaliseringsprocessen niet het geval.

4.4 Kosten

De keuze om een degelijke methodiek in te voeren in een andere gemeente is afhankelijk van een aantal factoren. Factoren die mede bepalend zijn voor de kosten.

Een belangrijke is: bestaat er binnen de gemeente al een dergelijke werkwijze? Vanuit die basis kan worden gewerkt aan het inzetten van deze professionals op het terrein van radicalisering.

Voor een regulier PIT-traject wordt in Amsterdam € 6.500 gerekend. Dat is een gemiddelde over een grotere caseload, dus lichtere en zwaardere casussen, kortere en langere trajecten, inclusief de overhead (werkbegeleider et cetera), dus inclusief screening, inclusief monitoring.

De radicaliseringspilot kon in Amsterdam vrij kosten-efficiënt aan de bestaande, goed toegeruste organisatie worden toegevoegd. Voor het kleine aantal casussen kan er eenvoudig gebruik worden gemaakt van de aanwezige medewerkers, informatiemakelaars en werkbegeleiders, een werkplek, een registratiesysteem van het PIT. Wanneer er in een andere gemeente nieuwe deelnemers geworven moeten worden, en een organisatie opgebouwd, dan zal dit waarschijnlijk duurder uitpakken dan in Amsterdam.

Woordenlijst

AcVZ

Actie centrum Veiligheid en Zorg

Brusje

Broertje of zusje. Dit kan voor PIT ook het kind van subjecten (daders) zijn

IHH

Informatie Huishouding, onderdeel van bestuursafdeling Openbare Orde en Veiligheid

IPAR

Integrale Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering. Deze afkorting wordt gemakshalve in dit rapport gebruikt, maar niet binnen de Amsterdamse praktijk

OOV

Afdeling op stadhuis verantwoordelijk voor openbare orde en veiligheid

PIT

Preventief Interventie Team

PIT-R

De afkorting in dit rapport voor de pilot waarin PIT wordt ingezet bij gezinnen waar radicalisering speelt

UVO

Uitvoerdersoverleg van betrokken (interventie)partners, onder regie van de casusregisseur

Bijlage 1: De aanpak van radicaliseringscasussen in Amsterdam

De casuïstiek-aanpak als onderdeel van de aanpak radicalisering

De casuïstiek-aanpak van Amsterdam is onderdeel van de algemene aanpak radicalisering die bestaat uit: (1) Bescherming van kwetsbare groepen en individuen, (2)Verbinding: verkleinen van tegenstellingen en (3) Inzet op risico's.²⁶

De aanpak van casussen gebeurt met een integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering (IPAR²⁷) die wordt gecoördineerd vanuit het Actiecentrum Veiligheid en Zorg (AcVZ)²⁸. Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg is een samenwerkingsverband waarin verschillende organisaties (uit het strafrecht, de zorg en het sociaal domein) samenwerken om complexe problemen op te lossen. Met gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Dossierhouder voor de casuïstiek-aanpak radicalisering is Informatiehuishouding (IHH) van de directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV). IHH voert de volgende taken uit:

- Meld- en adviespunt voor signalen over radicalisering.
- Coördinatie van de integrale casuïstiek-aanpak radicalisering.
- Beleidsontwikkeling en bestuursadvisering met betrekking tot radicalisering, ook bij incidenten.
- Ontwikkeling en beheer van het netwerk van partijen die zich bezighouden met radicalisering.
- Kenniscentrum: verzamelen en verspreiden van kennis over radicalisering.

De IPAR richt zich op personen die een risico vormen. Daarbij onderscheidt Amsterdam de volgende vijf risicogroepen:

1. (potentiële) terroristen en (getraumatiseerde) terugkeerders;
2. ronselaars voor de extremistische en terroristische organisaties en netwerken en/of gewapende strijd in conflictgebieden;
3. (potentiële en vrijdelde) uitreizigers;
4. individuen en groepen die radicaliseren of het radicale gedachtengoed reeds aanhangen;
5. familie van bovengenoemde risicogroepen, onder wie broertjes en zusjes.

Overige meldingen, bijvoorbeeld hulp- en zorgvragen van ouders of professionals zonder dat er sprake is van risicogedrag, worden niet in de casuïstiek-aanpak opgepakt. Dit soort situaties worden door het meld- en adviespunt opgepakt, samen met de betrokken ouders/professionals.

Voor de verbrede en versterkte aanpak van casussen is een aantal regisseurs aangesteld van verschillende organisaties uit Amsterdam: politie, Openbaar Ministerie, Jeugdbescherming regio Amsterdam, gemeente (Openbare Orde en Veiligheid, Werk Participatie en Inkomen, Onderwijs Jeugd en Zorg), stadsdelen, streetcornerwork, Gemeentelijk Gezondheids Dienst, William Schrikker Groep, Raad voor de kindbescherming. De regisseurs spelen een centrale rol in het

²⁶ https://www.amsterdam.nl/publish/pages/783846/uitvoeringskader_casuistiek_aanpak_radicalisering.pdf

²⁷ De onderzoekers gebruiken in dit rapport gemakshalve een afkorting die niet gangbaar is in Amsterdam

²⁸ Het AcVZ is in 2015 ontstaan uit een fusie van het Veiligheidshuis Amsterdam-Amstelland en het gemeentelijke Programmabureau Top600. Het AcVZ is de centrale plek van waaruit de gemeente, samen met haar maatschappelijke partners, al haar integrale persoonsgerichte aanpakken coördineert.

uitvoeren van de integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering. Het regieoverleg stelt een regisseur aan en geeft de regisseur opdrachten. De regisseur stelt een plan van aanpak op, verzamelt een team van professionals van verschillende partners en regisseert de samenwerking tussen deze professionals. Het regieoverleg toetst de Uitvoeringsplannen. De regisseurs worden door hun eigen organisatie aangestuurd, tenzij met die organisatie andere afspraken worden gemaakt. Het meld- en adviespunt monitort de voortgang van de casussen van de regisseurs.

Het PIT team is – naast allerlei andere jeugdhulp, psychiatrie, reclassering, maar bijvoorbeeld ook de belastingdienst – door de gemeente Amsterdam opgesomd als een van de interventiepartners. Daarmee wordt bedoeld dat PIT onder regie van de casusregisseur ingezet kan worden als interventie. Professionals van deze interventiepartijen nemen deel aan de uitvoerdersoverleggen voor concrete casussen. Zij dragen bij door informatie over de casus aan te leveren en/of door interventies in te zetten en uit te voeren.

Werkproces casuïstiek-aanpak

Hoofdpijnen

- Signalen van radicalisering komen binnen bij het Meld- en adviespunt radicalisering van de gemeente of bij de politie.
- Het meld- en adviespunt of de politie maakt een quickscan van de situatie. Zij bepalen wat nodig is om de quickscan uit te voeren, bijvoorbeeld het opvragen van informatie bij partners of het fysiek bijeenkomen met partners.
- Vervolgens wordt de casus geduid. Duiden betekent het opstellen van een risicoprofiel van de casus (welke risico's zijn er en tot welke risicogroep behoort de casus?) en een probleemdiagnose (welke achterliggende problemen spelen in de casus?)
- Op basis van de quickscan en de duiding wordt bepaald of de casus wordt ingebracht in het regieoverleg. Het regieoverleg bepaalt of de casus wordt opgenomen in de aanpak en stelt een casusregisseur aan.
- De casusregisseur stelt een plan van aanpak op. Het plan van aanpak wordt voorgelegd aan het integraal toets- en adviesteam. Het regieoverleg keurt het plan goed. De regisseur voert het plan uit, samen met de relevante partners. Indien nodig brengt de casusregisseur de casus in het regieoverleg in, in overleg met de voorzitter van het integraal toets- en adviesteam.

Escaleren

In sommige situaties moet een casus opgeschaald worden. We onderscheiden de volgende redenen:

- In de uitvoering van de casusaanpak lopen de regisseur en de partners tegen knelpunten aan die op operationeel niveau niet opgelost kunnen worden.
- Er ontstaan grotere risico's of een acute dreiging in een casus.
- De persoon toont niet de bereidheid tot meewerken, in tegenstelling tot eerdere toezeggingen.

Afsluiten

Er komt een moment dat de casus wordt afgesloten. Dat betekent dat de casus niet meer is opgenomen in de casuïstiek-aanpak. Het moment waarop dit kan verschillen per casus. Het regieoverleg besluit over het afsluiten van een casus. De regisseur bereidt het besluit voor.

Het moment waarop een casus in aanmerking komt voor afsluiten kan sterk verschillen per casus. Het hangt bijvoorbeeld sterk af van de initiële duiding van de casus. De criteria die gelden voor opname in de casuïstiek-aanpak gelden ook voor het besluit tot afbouwen.

N.B. Afsluiten betekent niet dat alle interventies stoppen. Het is goed mogelijk dat interventies die geen betrekking hebben op radicalisering, zoals een traject van schuldhulpverlening, wel door blijven gaan. Dit is dan geen onderdeel meer van de casuïstiek-aanpak maar valt onder de reguliere inzet van instanties.

Casussen kunnen op twee manieren afgesloten worden: direct, of na een afbouwperiode.

Afbouwen betekent dat de inzet van de partijen langzamerhand afgebouwd wordt. Interventies worden gestopt, de casus wordt minder vaak besproken in het uitvoerdersoverleg. Tegelijkertijd monitort de regisseur de ontwikkeling van de casus. De regisseur koppelt hierover terug naar het regieoverleg, via het afstemmingsoverleg.

De afbouwfase duurt in principe maximaal zes maanden. Na zes maanden besluit het regieoverleg, op basis van een advies van de regisseur, of de casus afgesloten kan worden. Andere mogelijkheden zijn het verlengen van de afbouwfase (bv. langer monitoren) of het intensiveren van de casusaanpak. In dat laatste geval krijgt de regisseur de opdracht een geactualiseerde (geïntensiveerde) versie van het plan van aanpak op te stellen.

Uitvoerdersoverleg

Om de uitvoering van het plan van aanpak te regisseren, organiseert de regisseur voor elke casus een uitvoerdersoverleg.

Integraal Toets- en Adviesteam –Radicalisering (ITAT-R)

Doel van het Integraal Toets- en Adviesteam Radicalisering (ITAT-R) is om de regisseurs te ondersteunen. In het ITAT-R zitten radicaliseringsdeskundigen van OOV, de politie en het Openbaar Ministerie. Het ITAT-R toetst de plannen van aanpak van de regisseurs. Het ITAT-R dient als klankbord voor de regisseurs; de regisseurs bespreken hun casussen en waar ze tegenaan lopen. Het ITAT-R geeft adviezen over de aanpak aan de regisseurs. De regisseurs kunnen ook elkaar adviseren en met elkaar meedenken. Het ITAT-R bewaakt ook de voortgang van de casussen en adviseert waar nodig over nieuwe interventies.

Het ITAT-R zorgt dat de regisseurs worden gevoed met de nieuwste inzichten op het gebied van de aanpak van radicalisering. Het ITAT-R verhoogt de kwaliteit van de aanpak en zorgt ervoor dat de regisseurs met verschillende achtergronden toch tot dezelfde werkwijze komen. Ook zorgt het ITAT-R ervoor dat de aanpak steeds vanuit verschillende vakgebieden wordt bekeken.

Het ITAT-R fungeert ook als voorportaal voor het regieoverleg. De voorzitter van het overleg beoordeelt welke casussen in het regieoverleg moeten worden besproken. Daardoor kan het regieoverleg (zie verderop) zich meer richten op de complexe/gevoelige casussen en op de trends. Het ITAT-R is geen plek waar de regisseurs verantwoording afleggen. Het ITAT-R is juist een overleg waarin de regisseurs open kunnen spreken over knelpunten en zaken waar ze tegenaan lopen. Het ITAT-R is de plek om samen naar oplossingen en verbeteringen te zoeken. Over het afleggen van verantwoording worden nadere afspraken gemaakt met de regisseurspartners.

Regieoverleg

Het regieoverleg voert regie op de hele casuïstiek-aanpak.

Bijlage 2: Beschrijving PIT

De PIT-aanpak²⁹ wordt sinds 2011 ingezet bij de Top600 aanpak van jonge veelplegers. Daarnaast is er een intensieve samenwerking met basisscholen en worden leerlingen met langdurig schoolverzuim aangemeld door Bureau Leerplicht Plus.

De Aanpak Top600 is een integrale samenwerkingsvorm tussen de gemeente Amsterdam, politie, Openbaar Ministerie, reclassering, zorg- en jeugdorganisaties. In totaal werken meer dan dertig partners samen om 600 van de meest criminele veelplegers met voorrang aan te pakken, vast te zetten en uit de criminaliteit te halen. Het project werkt met een integraal Plan van aanpak met interventies uit drie pijlers. Onderdeel van deze aanpak is de derde pijler.

PIT wordt ingezet in de derde pijler, die gericht is op 'het verminderen van de instroom (in de criminaliteit)'. De aanpak is belegd bij een gemeentelijke projectorganisatie. De werkwijze is doorontwikkeld, heeft zich onderscheiden en is een onlosmakelijk onderdeel geworden van de hoofdstedelijke Top600 en Top1.000 aanpak. Belangrijkste kenmerken van de werkwijze: signaleren in een vroeg stadium, snel handelen, zorgen voor goede informatie en passende hulp leveren en organiseren.

Organisatie

De PIT-medewerkers zijn ervaren professionals die worden ingeleend vanuit verschillende (hulpverlenings)instellingen die in Amsterdam werken: Altra, Jeugdbescherming Regio Amsterdam, Mee, het Leger des Heils, de Raad voor de Kinderbescherming, de Stichting Aanpak Overlast Amsterdam, Spirit en de William Schrikkergroep. Succesfactoren bij de organisatie:

- Bij de opstart van PIT heeft een strenge selectie plaatsgevonden wat resulteerde in een brede professionele expertise binnen het PIT.
- Belangrijke kwaliteiten van de medewerkers: geen 9tot5 mentaliteit, vasthoudend, overbruggers, doorpakkers.
- Het team heeft een etnisch diverse samenstelling.
- Het zijn medewerkers met culturele voelsprietten. Die culturele sensitiviteit is in het bijzonder belangrijk in de eerste fase van het contact maken met een gezin. Het kunnen inzetten van anderstaligen (vooral Arabisch/Berbers en Turks) is daarbij een sterke troef.
- Het ontwikkelen van de methodiek van het PIT heeft bottom-up plaatsgevonden, startend vanuit de verzamelde expertise van de medewerkers. Daardoor is een hecht team ontstaan en is er weinig ziekteverzuim en verloop.
- Er wordt gewerkt in koppels per casus (PIT'ers werken altijd in duo's), wat resulteert in duurzaamheid in de contacten met gezinnen en netwerkpartners.
- Naast de uitvoerende PIT'ers zijn ook de werkbegeleiders van groot belang. Hij/zij houdt de grote lijn vast (dossier op orde, hick ups snel oplossen) en staat klaar om te sparren.
- Informatiemakelaars helpen de benodigde informatie te verzamelen en handzaam te ontsluiten.

Het bestaande PIT is een projectorganisatie die relatief 'lean' is. Naast de 34 PIT'ers, zijn er drie parttime werkbegeleiders, drie parttime informatiemakelaars, een teamleider, beleidsmedewerker en een programmamanager.

²⁹ <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/sociaal/onderwijs-jeugd-zorg/preventief/>

De reguliere werkmethode van het PIT

De werkwijze van het PIT, zoals die is doorontwikkeld binnen de Top600, bestaat uit zes stappen:

Stap 1. Vroeg signaleren en waar mogelijk informatie verzamelen

Om risicokinderen actief en vroegtijdig op te sporen heeft het PIT drie belangrijke 'vindplaatsen'.

- Broertjes, zusjes en kinderen van ouders uit de Aanpak Top 600.
- Basisscholen zijn bij uitstek de plaats waar signalen van gedragsproblemen vroegtijdig naar boven komen.
- Leerlingen met langdurig schoolverzuim aangemeld door Bureau Leerplicht Plus.

Door deze werkwijze kan wat betreft leeftijd en risicoprofiel een brede groep worden bereikt. Aanmelding van een kind bij het PIT kan al naar aanleiding van een zogenaamd 'niet-pluis' gevoel van leerkrachten; een aangemeld kind is dus niet altijd al uitgebreid onderzocht. Een eerste analyse van de risico's is een taak die het PIT op zich neemt.

Stap 2. Snel actie op huisbezoek gaan/contact leggen

Een passend duo van PIT'ers gaat (soms al voordat alle informatie er is) op het gezin af om een huisbezoek te brengen. Het PIT voert dit huisbezoek in duo's uit, om meerdere redenen:

- Veiligheid van PIT medewerkers die ongevraagd bij gezinnen op bezoek komen.
- Verhogen van observatievermogen (twee zien meer dan één).
- Borgen van continuïteit van de begeleiding, doordat medewerkers elkaar kunnen vervangen bij ziekte of verlof. Deze continuïteit is waardevol voor de gezinnen en de netwerkpartners.

Tijdens de eerste bezoeken maakt het PIT een nadere analyse van de risicofactoren, zowel specifiek met betrekking tot het kind, als met betrekking tot risicofactoren in het gezin of omgeving. Het eerste gesprek is tevens bedoeld om in te schatten in hoeverre het gezin open staat voor hulpverlening of begeleiding en in hoeverre eventueel sprake is van een crisissituatie waar acuut ingrijpen nodig is.

Stap 3. Screenen op sociale leerbaarheid, situatie thuis en op school in kaart brengen

Snel na het eerste contact met het gezin, volgt de systematische en wetenschappelijke screening op sociale leerbaarheid. Deze wordt in principe voor alle aangemelde minderjarige kinderen/jongeren uitgevoerd. De screening levert een profiel op met concrete aanknopingspunten voor de inzet van interventies op maat. De screening wordt uitgevoerd door de Universiteit Leiden.

Stap 4. Een plan van aanpak op basis van bovenstaande informatie maken

Uit de screening en het contact dat de PIT medewerkers hebben gehad met het gezin vloeit een gericht advies voort voor een passend zorgarrangement voor het kind en zijn gezin. Uitgangspunt van het advies is dat hulpverlening moet aansluiten bij de behoefte van het gezin, en dat rekening wordt gehouden met de beperkingen en mogelijkheden.

Stap 5. Uitvoering

In de volgende stap voert het PIT het plan van aanpak uit en hanteert daarbij het motto 'Doen wat nodig is'. Het belangrijkste doel is ervoor te zorgen dat het kind/jongere en zijn gezin passende hulpverlening krijgen. Het PIT speelt hierbij een coördinerende en organiserende rol richting gezin en hulpverleners of pakt zelf zaken op als dat het meest handig is.

Eén van de uitgangspunten bij de uitvoering is dat wordt aangesloten bij de eigen kracht van de gezinnen. Het PIT werkt samen met de ouders én de hulpverleners die betrokken zijn bij het gezin en spreekt hen aan op hun verantwoordelijkheden.

Stap 6. Monitoring

Wanneer het PIT constateert dat alle doelen in het plan van aanpak behaald zijn, trekt het zich terug uit het gezin of de hulpverlenerskring. Het PIT blijft vervolgens de voortgang van de hulpverlening en de situatie in het gezin nog twaalf maanden monitoren. De informatiemakelaar maakt hiertoe elke drie maanden een informatierondje door de systemen van verschillende organisaties en telefonisch met de hulpverleners en de school. Ook neemt het PIT contact op met het gezin om te informeren hoe het gaat. Wanneer de situatie zorgelijk is of hulpverlening lijkt te stagneren, onderneemt het PIT weer actie.

Bijlage 3: Bronnen

- Uitvoeringskader casuïstiek-aanpak radicalisering (januari 2016), gemeente Amsterdam.
- Werkdocument pilot preventie radicalisering (oktober 2015).
- Brief aanscherping aanpak Radicalisering (28 mei 2015).
- Gemeentelijke nieuwsbrief Aanpak radicalisering en polarisatie (juni 2016).
<https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/veiligheid/openbare-orde/radicalisering/nieuwsbrief/nieuwsbrief/>
- EX POST PAPER; Family support: what works? (September 2016).
- Pels, T. (2014), Voorkomen van radicalisering: ook een pedagogische opdracht! Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Sieckelink and De Winter (eds), (october 2015), Formers&Families.
https://www.nctv.nl/binaries/end-report-formers-and-families_tcm31-30167.pdf.
- The root causes of violent extremism (januari 2016), RAN CoE issue paper by Magnus Ranstorp.
- <http://www.recora.eu/media/the%20recora%20report.pdf>
- Triggerfactoren in het Radicaliseringsproces (2015), Feddes e.a.
- Leven bij ISIS, AIVD 2016.
- Mohammed M. Hafez in CTC Sentinel (Februari 2016), The Ties that Bind: how Terrorists Exploit Family Bonds.
- 'Jihad by family' why are terrorist cells often made up by brothers?
<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/17/jihad-by-family-terrorism-relatives-isis-al-qaeda>
- Simi, Sporer and Bubolz in Journal of Research in Crime and Delinquency (September 2016) Narratives of Childhood Adversity and Adolescent Misconduct as Precursors to Violent Extremism: A Life-Course Criminological Approach.
- <http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>
- Overzichtsartikelen over family resilience: https://en.wikipedia.org/wiki/Family_resilience en <http://www.mtroyal.ca/cs/groups/public/documents/pdf/familyresiliencyrb.pdf>.

Bijlage 4: 22 factoren assessment in het Channel aanpak (VK)³⁰

Example indicators that an individual is **engaged** with an extremist group, cause or ideology include:

- a. spending increasing time in the company of other suspected extremists;
- b. changing their style of dress or personal appearance to accord with the group;
- c. day-to-day behaviour becoming increasingly centred around an extremist ideology, group or cause;
- d. loss of interest in other friends and activities not associated with the extremist ideology, group or cause;
- e. possession of material or symbols associated with an extremist cause (e.g. the swastika for far right groups);
- f. attempts to recruit others to the group/cause/ ideology;
- g. communications with others that suggest identification with a group/cause/ideology.

Example indicators that an individual has an **intention** to cause harm, use violence or other illegal means include:

- a. clearly identifying another group as threatening what they stand for and blaming that group for all social or political ills;
- b. using insulting or derogatory names or labels for another group;
- c. speaking about the imminence of harm from the other group and the importance of action now;
- d. expressing attitudes that justify offending on behalf of the group, cause or ideology;
- e. condoning or supporting violence or harm towards others;
- f. plotting or conspiring with others.

Example indicators that an individual is **capable** of causing harm or contributing directly or indirectly to an act of terrorism include:

- a. having a history of violence;
 - b. being criminally versatile and using criminal networks to support extremist goals;
 - c. having occupational skills that can enable acts of terrorism (such as civil engineering, pharmacology or construction);
- having technical expertise that can be deployed (e.g. IT skills, knowledge of chemicals, military training or survival skills).

³⁰

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/425189/Channel_Duty_Guidance_April_2015.pdf